

VARDA GSHANDBOK *-tre generationer*

**samtal mellan vuxna och barn
på sydsamiska, svenska och engelska**

Vardagshandbok – tre generationer

har beviljat bidrag för den här boken.

Landsförbundet Svenska Samer

VARDAGSHANDBOK TRE GENERATIONER

© 2024 **Landsförbundet Svenska Samer**

Ansvarig utgivare: Landsförbundet Svenska Samer (LSS), Sagka Stångberg

Översättning: Lena Lundin Skott och Sagka Stångberg

Boken är språkgranskad.

Illustrationer: Sagka Marja Siri Stångberg

Foton: Anders Östergren Njajta, Inga Kristine Siri, Johan Stångberg, Karen Lovise Siri Stångberg, Karin Kvarfordt, Kerstin Lingebrant Vinka, Margaretha Tellström, Oskar Östergren Njajta, Sagka Stångberg

Produktion: Linjalen Tre.Noll, Storuman

VARDAĞSHANDBOK *-tre generationer*

samtal mellan vuxna och barn
på sydsamiska, svenska och engelska

Innehåll

Morgon	8
Efter skolan.....	16
En fisketur	24
En natt i renskogen	32
Besök på förskolan	38
Mobbning	48
Vem är sjuk?	56
Släktbesök.....	64
En utflykt	72
Samernas åtta årstider	80
Vem lagar mat idag?	88
Idag ska vi baka.....	96
Minns ni vår utlandssemester?.....	104
När spindeln räddade barnen från Stållo	113

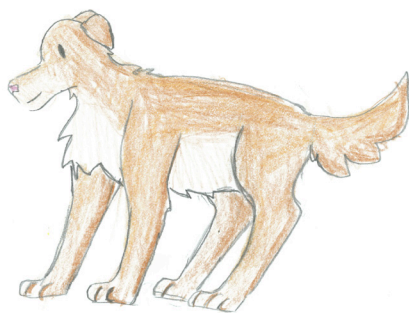
Aerede Morgon Morning

Åarjelsaemien giele

- Tjiddtjie** - Buerie aerede Aanta!
Aanta - Buerie aerede!
Tjiddtjie - Njaelkieslaakan åereme?
Aanta - Jaavoe, manne njaelkieslaakan åereme.
Tjiddtjie - Datne maam-akt niekedamme?
Aanta - Ij mij gænnah.
Tjiddtjie - Buerie aerede Susanna!
Susanna - Buerie aerede!
Tjiddtjie - Njaelkieslaakan åereme?
Susanna - Jaavoe, manne leam.
Tjiddtjie - Maam akt niekedamme?
Susanna - Jaavoe, akte skoerhtjen bijre.
Maehtebe bienjem åestedh?
Tjiddtjie - Ijje, ij gåaredh. Mijien joe göökte Leah.

Svenska

- Mamma** - God morgon Aanta!
Aanta - God morgon!
Mamma - Har du sovit gott?
Aanta - Ja, jag har sovit gott.
Mamma - Har du drömt något?
Aanta - Nej, ingenting.
Mamma - God morgon Susanna!
Susanna - God morgon!
Mamma - Har du sovit gott?
Susanna - Ja, det har jag.
Mamma - Har du drömt något?
Susanna - Ja, om en hundvalp. Kan inte vi köpa en hund?
Mamma - Nej, det går inte. Vi har ju redan två hundar.

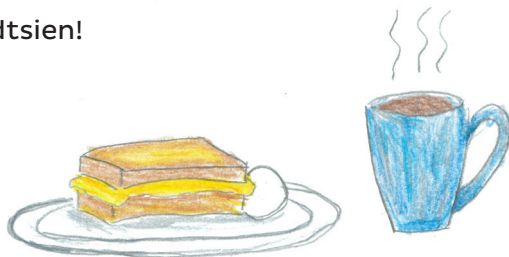

English

- Mum** - Good morning Aanta!
- Aanta** - Good morning!
- Mum** - Did you have a good night ´s sleep?
- Aanta** - Yes, I slept well.
- Mum** - Did you have any dreams?
- Aanta** - No!
- Mum** - Good morning Susanna!
- Susanna** - Good morning!
- Mum** - Did you sleep well?
- Susanna** - Yes I did!
- Mum** - Did you have any dreams?
- Susanna** - Yes, one about a puppy. Can we buy a dog?
- Mum** - No, that's not possible. We already have two dogs.

Åarjelsaemien giele

- Tjidtjie** - Maam sijhth aeredbeapmojne byöpmedidh, Aanta?
- Aanta** - Manne vuasta-laejpiem, kakaovem jih bisseme-munniem sijhthem.
- Tjidtjie** - Susanna, maam datne sijhth?
- Susanna** - Manne gaahkoem gejhkie-bearkojne jih akte bisseme-munniem sijhthem.
- Tjidtjie** - Maam datne sijhth jovkedh?
- Susanna** - Löövjem gudtsien!
- Tjidtjie** - Duelie!
- Aanta** - Gudtsien!
- Susanna** - Gudtsien!

Svenska

- Mamma** - Vad vill du äta till frukost Aanta?
- Aanta** - Jag vill ha en ostsmörgås, mjölkchoklad och ett kokt ägg.
- Mamma** - Susanna, vad vill du äta?
- Susanna** - Jag vill ha glödkaka med torrkött och ett stekt ägg.
- Mamma** - Och vad vill du dricka?
- Susanna** - Te, tack.
- Mamma** - Varsågod!
- Aanta** - Tack!
- Susanna** - Tack!

English

- Mum** - What do you want for breakfast Aanta?
Aanta - I would like a cheese sandwich, hot chocolate and a boiled egg, please.
Mum - Susanna, what would you like to eat?
Susanna - I would like gáhkko with dried meat and a fried egg.
Mum - And what would you like to drink?
Susanna - Tea, please.
Mum - Here you are!
Aanta - Thank you!
Susanna - Thank you!

Åarjelsaemien giële

- Tjijtjie** - Daan biejjien ålkone beagka.
Mullie lea jìh vâájnoe goh ebrie sjædta.
Vaeltieh ebrie-vaarjojde meatan!
- Dæjsta lea, aellieh saavrese-vaarjojde
åajaldehtieh. Baenide skubpedamme?
Aanta - Dle mov vâaroo voestegh baenide skubpedh.
Susanna - Manne dennie mieresne bïssedem.
Tjijtjie - Aellieh åajaldehtieh onnegåatan vaedtsedh jìh
giëtide mænngan bïssedien.

Svenska

- Mamma** - Idag blåser det ute. Det är mulet och det ser ut att bli regn. Ta med regnkläderna.
- Det är tisdag så glöm inte gymnastikkläder.
Har ni borstat tänderna?
- Aanta** - Det är min tur att borsta tänderna först.
- Susanna** - Jag tvättar mig så länge.
- Mamma** - Glöm inte att gå på toaletten och tvätta händerna efteråt.

English

- Mum** - It's windy outside today. It's cloudy and it looks like it might rain. Bring your rain wears.
- It's Tuesday so don't forget your gym clothes.
- Have you brushed your teeth?
- Aanta** - It's my turn to brush first.
- Susanna** - I'll wash in the meantime.
- Mum** - Don't forget to go to the toilet and wash your hands afterwards.

Åarjelsaemien giële

- Tjijtjie** – Aanta, dov Leah lohkemegærjide veaskoen sisnie?
Aanta – Jaavoe, mov lea dejtie mov veaskoen sisnie.
Tjijtjie – Hijven! Utnien hijven daanbien!
Susanna – Datne aaj, tjijtjie!
Aanta – Nåå nåå dellie, aehtjie!
Tjijtjie – Årroeh buerie voelpe!
Susanna – Nov amma!

Svenska

- Mamma** – Aanta, har du läxböckerna i skolväskan?
Aanta – Ja, jag har dem i min ryggsäck.
Mamma – Bra! Ha det så bra idag!
Susanna – Du med, mamma!
Aanta – Hej då pappa!
Mamma – Var en bra kompis!
Susanna – Självklart!

English

- Mum** – Aanta, do you have your homework in your bag?
Aanta – Yes, it's in my backpack.
Mum – Good! Have a nice day!
Susanna – You too, mum!
Aanta – Bye, dad.
Mum – Be a good pal.
Susanna – Of course.

Baakoeh Ord Words

Skuvlen mænngan Efter skolan After school

Åarjelsaemien giële

- Tjiddtjie** – Guktie biejjie orreme?
Susanna – Daanbien lij öövre luste.
Tjiddtjie – Maam skuvlesne dorjeme?
Susanna – Mijjeh våårenjassi bijre lohkeme.
Beere, vaejsjie, råate, gierhkie jìh aarhtse.
Gielteges!
Aanta – Mijjeh juelkie-tjengkerem tjiektjedamme jìh
vöörhkedimmiem stååkedamme.
Dìhte lij aaj gielteges.

Svenska

- Mamma** – Hur har dagen varit?
Susanna – Idag var det jätteroligt.
Mamma – Vad har ni gjort i skolan?
Susanna – Vi läste om rovdjur. Björn, varg, lo, järv och örn.
Spännande!
Aanta – Vi har spelat fotboll och lekt kurragömma.
Det var också spännande.

English

- Mum** – How was your day?
Susanna – Today was great fun.
Mum – What did you do in school?
Susanna – We read about predators. Bear, wolf, lynx,
wolverine and eagle. Exciting!
Aanta – We played football and hide-and-seek.
That was exciting too.

Åarjelsaemien giële

- Tjïdtjie** – Maam dåtnoeh beapmojne skuvlesne åadtjoejiden?
- Susanna** – Mijjïeh vöönhtsen tjovkh njeerveme-pearajujmie åadtjoejimh.
- Tjïdtjie** – Maam daelïe sïjhth byöpmedïdh, Aanta?
- Aanta** – Sïjhtem söökes-mïelhkiem jïh gaahkoem voejïne.
- Tjïdtjie** – Jïh Susanna, maam datne sïjhth?
- Susanna** – Ij mij, manne olkese gaahtoen tjovkïde, bïenjese jïh hierkïde vaadtsam.

Svenska

- Mamma** – Vad fick ni till lunch i skolan?
- Susanna** – Vi fick kyckling med potatismos.
- Mamma** – Vad vill du ha att äta nu, Aanta?
- Aanta** – Jag vill ha fil och tunnbröd med smör.
- Mamma** – Och Susanna, vad vill du ha?
- Susanna** – Ingenting, jag går ut till kattungarna, hunden och hästarna.

English

- Mum** – What did you have for lunch in school?
- Susanna** – We had chicken with mashed potatoes.
- Mum** – What would you like to eat now, Aanta?
- Aanta** – I'd like sour milk, and flatbread with butter.
- Mum** – And Susanna, what would you like?
- Susanna** – Nothing, I'm going out to the kittens, the dog and the horses.

Åarjelsaemien gïele

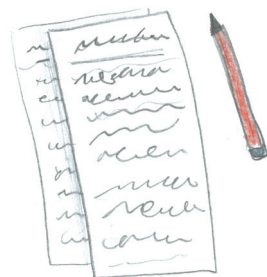
- Tjïdtjie** – Susanna, ij leah dov leaksoe?
- Susanna** – Manne tjaeleme-leaksoem mænngan darjoem.
Daam lea bætijen våhkose.
- Tjïdtjie** – Övtiebisnie edtjebe bissemeguelieh pearajgujmie byöpmedidh.
– Aanta, mujhtieh dov lea jiengehockey-saavresem tsåahka bielie tjïjtje!
- Aanta** – Manne veaskoem tsagakem dallatjinie beapmoen mænngan.

Svenska

- Mamma** – Susanna, har du ingen läxa?
- Susanna** – Jag gör skrivläxan senare. Den är till nästa vecka.
- Mamma** – Lite senare ska vi äta stekt fisk med potatis.
– Aanta, kom ihåg att du har ishockeyträning klockan halv sju.
- Aanta** – Jag packar väskan direkt efter maten.

English

- Mum** – Susanna, don't you have any homework?
- Susanna** – I'll do my writing homework later.
It's for next week.
- Mum** – Later on we'll have fried fish with potatoes.
– Aanta, remember your icehockey training at half past six.
- Aanta** – I'll pack my bag right after dinner.

Åarjelsaemien gïele

Saavremen männgan

- Tjïdtjie** – Vuj, man væjkele daanbien datne lih, manne aavone sjïdtim gosse datne måålem darjoejih.
- Aanta** – Manne aaj aavone sjïdtim. Hijven manne saavreseem mænngan bïssedamme. Daelie daarpesjem barre baenide skubpedidh jïh ånnetji tjaetsiem jovkedh eannan vaadtsam åarajidh.
- Tjïdtjie** – Darjoe numhtie! Buerie jïjje jïh buerie nïekedasside nïekedh!
- Aanta** – Seamma dutnjien!

Svenska

Efter träningen

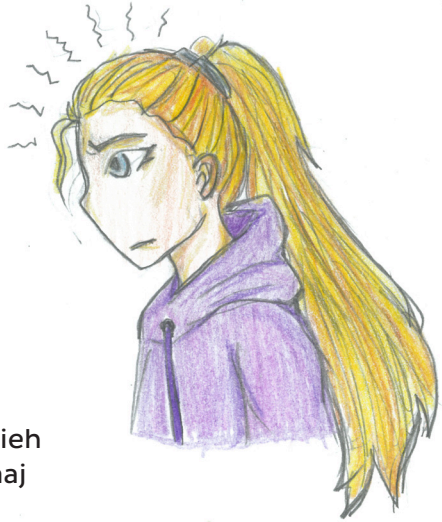
- Mamma** – Vad duktig du var i dag, jag blev glad när du gjorde mål.
- Aanta** – Jag blev också glad. Bra att jag duschade efter träningen. Nu behöver jag bara borsta tänderna och dricka lite vatten innan jag går och lägger mig.
- Mamma** – Gör du det. God natt och dröm goda drömmar.
- Aanta** – Detsamma.

English

After training

- Mum** - You played well today, I was happy when you scored a goal.
- Aanta** - I was happy too. It's a good thing I had a shower after the training. Now I just need to brush my teeth and drink some water before going to bed.
- Mum** - You do that. Good night and sweet dreams.
- Aanta** - You too!

Aarjelsaemien giële

Susanna - Tjædtjeme, mov åejjeh saejriedieh. Manne aaj vaadtsam åarajidh

Tjiddjie - Buerie jïjje, åerieh njaelkieslaakan jïh buerie nïekedasside nïekedh. Jirreden datne gujht buerie domtoeh!

Susanna - Gæjhtoe. Buerie jïjje!

Svenska

Susanna - Mamma, jag har huvudvärk. Jag går också och lägger mig.

Mamma - God natt, sov gott och dröm goda drömmar. Imorgon känner du dig säkert bättre.

Susanna - Tack. God natt!

English

Susanna - Mum, I have a headache. I'll go to bed too.

Mum - Good night, sleep tight and sweet dreams. I'm sure you'll feel better tomorrow.

Susanna - Thanks. Good night!

Baakoeh Ord Words

Akte gööleme – mìnne
En fisketur
A fishing trip

Åarjelsaemien gïele

- Susanna** - Bööresth Aanta!
Aanta - Bööresth Susanna! Guktie veasoeh?
Susanna - Buerie lea. Guktie jïjtjine?
Ante - Jaavoe dle hijven. Maam edtjhd daanbien darjodh?
Susanna - Edtjem jaevrien guevtielasse sovkedh jïh hãagkodh.
Aanta - Jaa numhtie. Edtjem jadtethtidh juktie aarehke aereden åahpodh.

Svenska

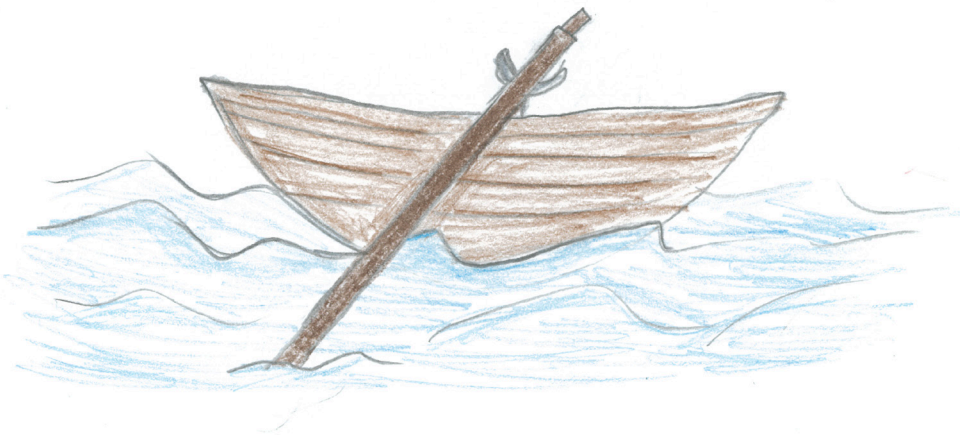
- Susanna** - Hej Aanta!
Aanta - Hej Susanna! Hur är det?
Susanna - Det är bra. Hur är det själv?
Aanta - Jo, det är bra. Vad ska du göra idag?
Susanna - Jag ska ro ut till mitten av sjön och fiska.
Aanta - Jaha. Jag ska lägga ut nät, som ska vittjas tidigt imorgon bitti.

English

- Susanna** - Hi Aanta!
Aanta - Hey Susanna! How are you?
Susanna - Fine. And you?
Aanta - I'm good. What are you doing today?
Susanna - I'm going to row out to the middle of the lake and fish.
Aanta - Well, I'm setting nets. Early tomorrow morning I'll go out to empty them.

Åarjelsaemien giële

- Susanna** - Edtjh göölemesæjjan dåeriedidh? Mejtie mijjeh maedeles hååkijh mijjen orre håagkh-staavrajgujme!
- Aanta** - Jaavoe, manne maahtam. Mejtie akte stoerre raavrem jallh akte onne sihtegem åadtjoen?

Svenska

- Susanna** - Ska du följa med till fiskeplatsen? Vi har kanske fiskelycka med våra nya fiskespön!
- Aanta** - Jo det kan jag. Kanske får vi en stor röding eller en liten abborre?

English

- Susanna** - Do you want to come with me to the fishing spot? Maybe we'll have some luck with our new fishing rods!
- Aanta** - Sure! Maybe we'll catch a big char or a small perch?

Aarjelsaemien giele

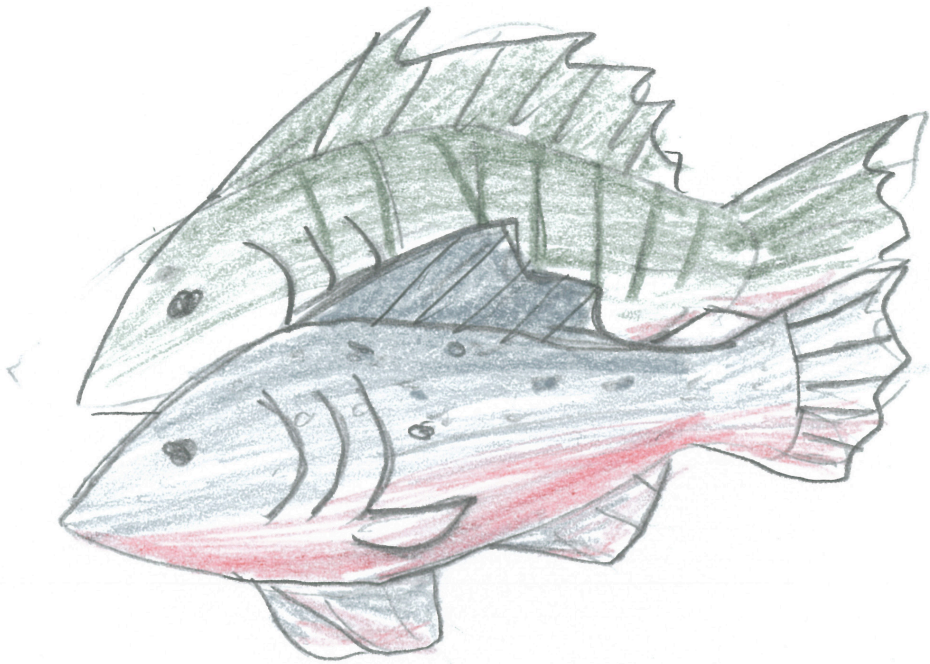
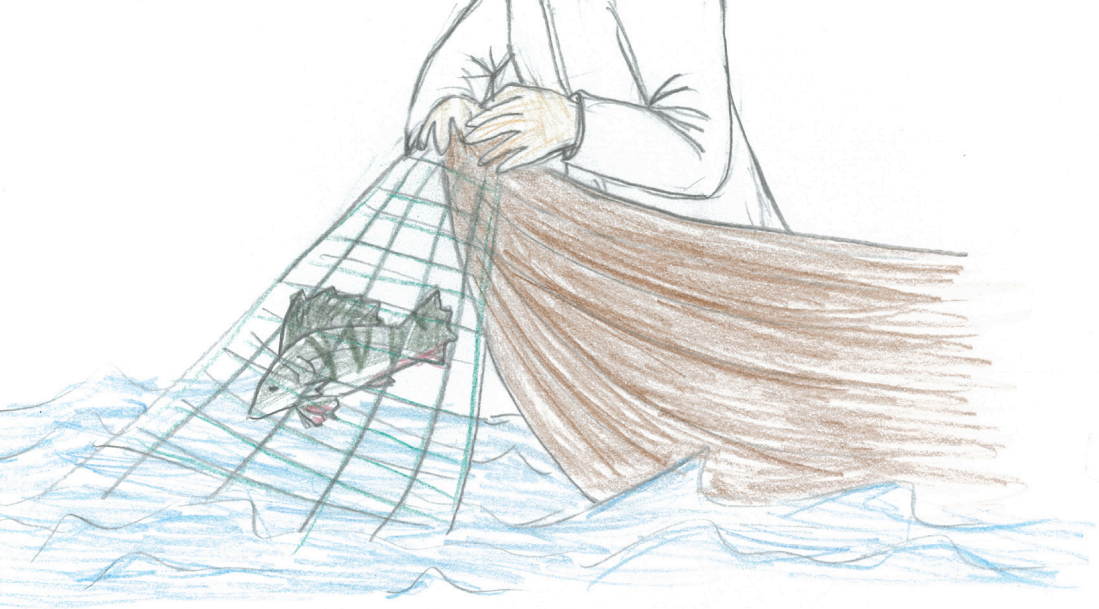
- Susanna** - Mænngan maahtam datnem viehkietidh jadtetidh.
- Aanta** - Hijven hov! Aadtjoen naakene gueliem maehtien dam soevetidh jih gaahkoeh baañkesjidh.
- Susanna** - Öövre luste. Jis mánnoeh jijnjh guelieh aadtjoen maehtien prihtjeginie jih fiärske soeves-gueliejgumie tjidtj-aahka gon tjidtj-aajjam gáassoetidh. Onnevielle gon onneåbpa mielhkiem jih gaahkoem maehtiejægan aadtjodh.

Svenska

- Susanna** - Sen kan jag hjälpa dig att lägga ut näten.
- Aanta** - Vad bra! Får vi någon fisk kan vi röka den och baka glödkakor.
- Susanna** - Jättekul. Om vi får mycket fisk kan vi bjuda mormor och morfar på kaffe och nyrökt fisk. Lillebror och lillasyster kan få mjölk och glödkaka.

English

- Susanna** - Afterwards I can help you with the fishing nets.
- Aanta** - Great! If we catch some fish we can smoke them and bake some gáhkko.
- Susanna** - Yeah. And if we catch enough fish, we can serve coffee and freshly smoked fish to grandma and grandpa. Our little brother and sister can have milk and gáhkko.

Aarjelsaemien giele

Golme tæjmoeh minngelen

- Tjiddtjie** - Daate lea gujht dan soe njaelkies! Gudtsien Aanta gon Susanna, dåtnoeh stoerre göölijh lidien.
- Susanna** - Gæjhtoe! Mijjeh jadtetamme jîh edtjien varki aereden åahpodh.
- Aanta** - Jaavoe, aeredes-lååjeden olkese vuelkien jîh jis jîjnjh guelieh sjiddieh, månnoeh gaskebiejje-beapmojde böörien. Dellie ij guhte dijeste daarpesjh beapmojde jurjiehtidh
- Tjiddtjie** - Govloe hijven! Håhkesjibie edtjeden maedeles håågkijh annje årrodh.

Svenska

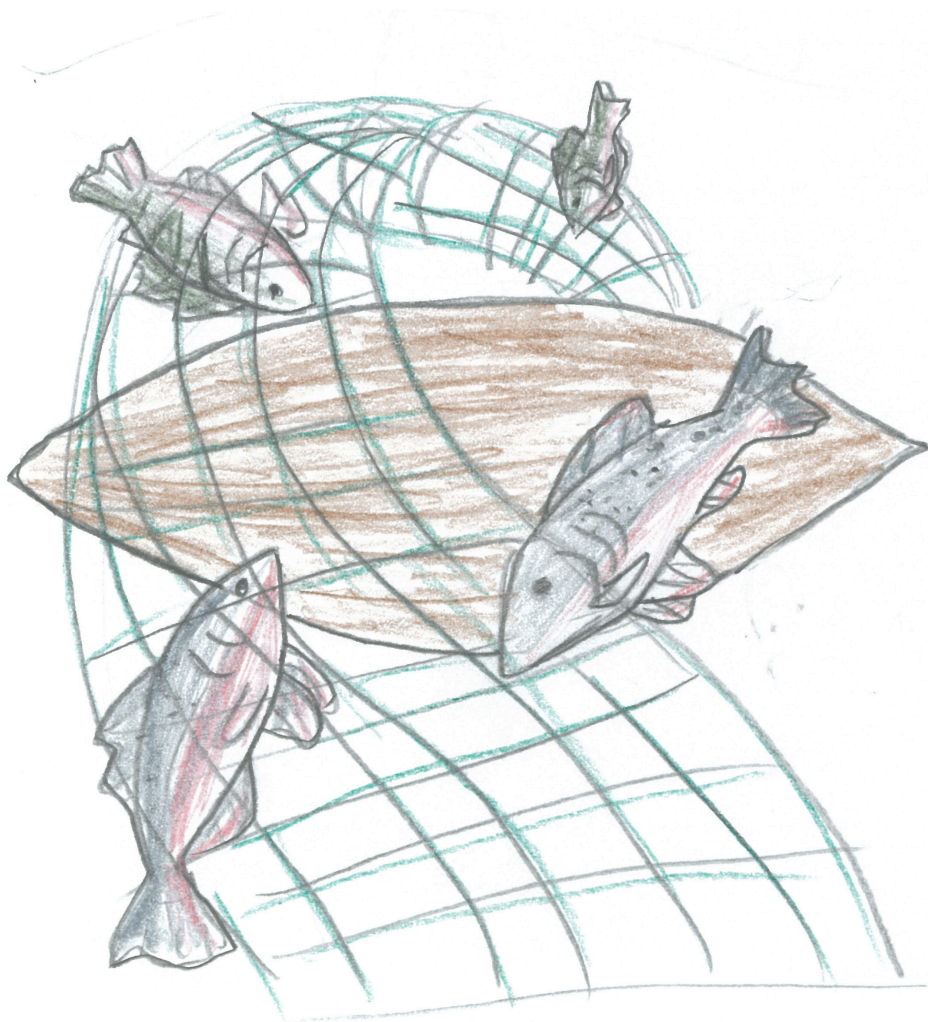
Tre timmar senare

- Mamma** - Det här var mycket gott. Tack Aanta och Susanna, ni är ena riktiga storfiskare.
- Susanna** - Tack! Vi har lagt ut nät som vi ska vittja imorgon bitti.
- Aanta** - Ja, vi åker ut i gryningen och blir det mycket fisk bjuder vi på middag imorgon. Då behöver ingen av er laga mat.
- Mamma** - Det låter bra. Vi hoppas att fiskelyckan håller i sig.

English

Three hours later

- Mum** - This was really good! Thank you Aanta and Susanna, you are really great fishers!
- Susanna** - Thanks! We have fishing nets out too - we're going to empty them tomorrow morning.
- Aanta** - Yes, we'll go out at sunrise. If there's plenty of fish we'll serve you dinner tomorrow. Then none of you will have to worry about cooking.
- Mum** - That sounds good. Let's hope your luck stays!

Baakoeh Ord Words

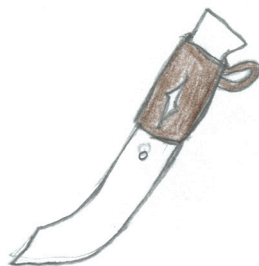

Akte jįjje bąatsoeskąajjesne **En natt i renskogen** **A night in the reindeer forest**

Aarjelsaemien giële

- Susanna** - Åadtjoem manne aehtjine båtsoe-skåajjese dâeriedidh?
- Tjiddtjie** - Jaavoe, datne åadtjoeh, Susanna. Mohte datne tjoerh voessem beapmojne jîh bijveles vaarjojde jîjjese tsagkedh.
- Susanna** - Okej! Gusnie mov nejpîe?
Dam tjoerem sijjedh!
- Tjiddtjie** - Daesnie lea.
- Susanne** - Gæjhtoe.

Svenska

- Susanna** - Får jag följa med pappa till renskogen?
- Mamma** - Ja det får du, Susanna. Men du måste packa ryggsäcken med mat och varma kläder inför natten.
- Susanna** - Okej! Var är min kniv? Den måste slipas.
- Mamma** - Här är den.
- Susanna** - Tack.

English

- Susanna** - Can I go along with daddy to the reindeer?
- Mum** - Yes you can, Susanna. But you need to pack your backpack with food and warm clothes for the night.
- Susanna** - OK! Where is my knife? It needs sharpening.
- Mum** - Here it is.
- Susanna** - Thanks.

Åarjelsaemien giele

Aehtjie - Bööresth Susanna!
Tjiddtjie saakeste
datne edtjh mannem
viehkiehtidh reajnodh.

Susanna - Bööresth Aehtjie! Manne edtjem datnem
daan jïjjen viehkiehtidh jïh dle aernien baalte
lïegkedidh.

Aehtjie - Numhtie lea! Jïh jirreden aarehke ealohne
båetebe.

Svenska

Pappa - Hej Susanna! Mamma berättade att du ska hjälpa
mig att valla renarna.

Susanna - Hej pappa! Jag ska hjälpa dig i natt och sen ska vi
vila vid eldstaden.

Pappa - Stämmer! Och i morgon bitti kommer vi hem med
renhjorden.

English

Dad - Hello Susanna! Mum told me that you'll help me
herd the reindeer.

Susanna - Hi daddy! I'll help you tonight, and then we'll rest
by the fire.

Dad - That's right! And tomorrow morning we'll bring
the herd home.

Åarjelsaemien giele

- Susanna** - Gosse edtjebe
jirreden
iehkeden mieside
mierhkesjidh, åadtjoem mov mieside
mierhkesjidh? Manne edtjem jïjtje dejtie
åådtjedidh jallh?
- Aehtjie** - Hævvi åadtjoeh! Datne stoerre niejte daelie.

Svenska

- Susanna** - När vi ska märka kalvarna i morgon kväll, får jag märka mina egna renkalvar? Jag kan fånga dem själv med lassot eller använda svejpen.
- Pappa** - Självklart får du det. Du är ju en stor flicka nu.

English

- Susanna** - Tomorrow night, when we'll mark the reindeer calves, can I mark my own calves? I can catch them with the lasso myself, or use the catch pole.
- Dad** - Of course you can. You're a big girl now.

Åarjelsaemien gïele

- Susanna** – Mij bienjide edtjien meatan vaeltedh, aehtjie?
Aehtjie – Månnoeh Svartem vaeltien, dihte bööremes.

Svenska

- Susanna** – Vilken hund ska vi ta med, pappa?
Pappa – Vi tar Svarte, han är bäst.

English

- Susanna** – Which dog shall we bring, daddy?
Dad – Let's take Svarte, he's the best one.

Åarjelsaemien gïele

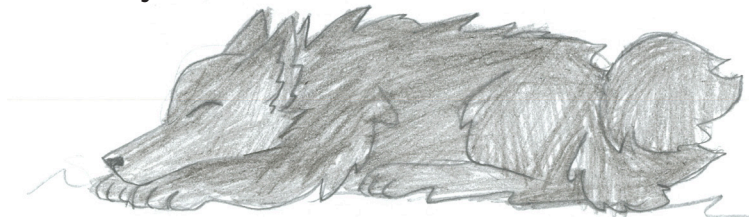
- Susanna** – Dle manne riejrïes. Nåå nåå dellie, tjïdtjie!
Tjïdtjie – Nåå nåå, Susanna! Utnien hijven jïh læhkoeh dutjien! Voejnesien jirreden!
Susanna – Voejnesien!

Svenska

- Susanna** – Nu är jag klar. Hej då mamma!
Mamma – Hej då Susanna! Ha det så bra och lycka till. Vi ses i morgon!
Susanna – Vi ses!

English

- Susanna** – I'm ready now. Bye mum!
Mum – Good bye Susanna. Have a good night and good luck! See you tomorrow!
Susanna – See you!

Minneme aarhskuvlesne **Besök på förskolan** **A visit to preschool**

Aarjelsaemien giële

- Tjiddtjie** - Daanbien edtjebe aarhskuvlese minnedh jih vovejnedh guktie desnie lea.
- Aanta** - Gujht gieltegs sjædta!
- Tjiddtjie** - Gaajhkesh dovnesch riejrjes?
Ante gaamedieh jih gårvedieh!

Svenska

- Mamma** - Idag ska vi promenera till förskolan och se hur det är där.
- Aanta** - Det ska bli spännande!
- Mamma** - Är alla klara att gå?
Anti, ta på dig skorna och jackan.

English

- Mum** - Today we'll take a walk to the preschool to see what it's like.
- Aanta** - That will be exciting!
- Mum** - Are all of you ready to leave?
Anti, put on your shoes and coat.

Åarjelsaemien giele

- Susanna** – Magda, tjohpem jih gamhtside tsagkh!
- Magda** – Im sijnth tjohpem tseegkedh.
Susanna, ih datne nænnoestieh maam manne edtjem tsagkedh!
- Susanna** – Ijje, mohte im manne akte skiemtje onneåabpam sijnth utnedh
Båeth, datnem viehkehtem!

Svenska

- Susanna** – Magda, ta på dig mössan och handskarna.
- Magda** – Jag vill inte ha på mig mössa.
Susanna, du bestämmer inte vad jag ska ha på mig.
- Susanna** – Nä, men jag vill inte ha en sjuk lillasyster.
Kom så hjälper jag dig.

English

- Susanna** – Magda, put your cap and gloves on.
- Magda** – I don't want to wear a cap.
Susanna, you don't decide what I'm wearing.
- Susanna** – No, but I don't want a sick little sister.
Come, I'll help you.

Åarjelsaemien gjiele

- Tjijtjie** - Daen soe væjkele lidie sinsitniem viehkiehtidh!
Aanta - Manne maatam maanavåågnem giesedh jis aehtjie gon tjijtjie nööremes maanide guedtiejægan.

Svenska

- Mamma** - Vad duktiga ni är som hjälper varandra!
Aanta - Jag kan köra barnvagnen om pappa och mamma bär de minsta barnen.

English

- Mum** - It's good of you to help each other!
Aanta - I can push the stroller if dad and mum carry the smallest kids.

Åarjelsaemien giële

- Magda** – Tjoerem manne lohketæjjide buarastehtedh?
- Tjijdtjie** – Jaavoe, dle hov amma tjoerebe. Mijjieh buarastehtebe jih dle nommide jiehtebe.
- Aanta** – Tjijdtjie, datne vienth aaloemuerjiem jih sietieslaejpieh åadtjobe?
- Tjijdtjie** – Kaanne numhtie. Pråvhka naemhtie darjodh gosse murries minnemem åådtje.

Svenska

- Magda** – Måste jag hälsa på lärarna och ta i hand?
- Mamma** – Ja, det är klart att vi måste. Vi ska ta i hand och säga vad vi heter.
- Aanta** – Mamma, tror du att de bjuder på saft och bulle?
- Mamma** – Kanske. Det brukar man göra när man får trevligt besök.

English

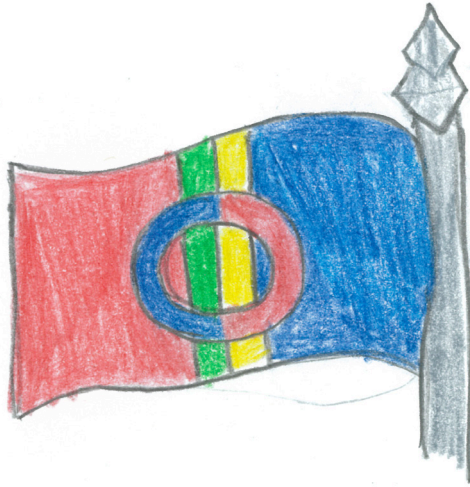
- Magda** – Do I have to say hello to the teachers and shake their hands?
- Mum** – Yes of course. We will shake hands and introduce ourselves.
- Aanta** – Mum, do you think there will be lemonade and buns?
- Mum** – Maybe. You often serve that when you have visitors.

Aarjelsaemien gïele

Bâetien aereden

- Susanna** - Guktie aarhskuvlesne lij jââktan. Magda?
- Magda** - Hijven! Luste lij! Guvvide rööpses, kruana, plaave jïh viskes klaeriedim.
- Susanna** - Seamma klaerieh goh mijjen saevege.
- Magda** - Beapmoen mænngan gaajhkesh dovnesh maehtieh lïegkestidh.
- Susanna** - Govloe murries!

Svenska

Nästa morgon

- Susanna** - Hur var det på förskolan igår, Magda?
Magda - Bra! Det var roligt. Jag målade bilder i rött, grönt, blått och gult.
Susanna - Samma färger som på vår flagga.
Magda - Efter maten fick alla barnen vila.
Susanna - De låter mysigt.

English

The next morning

- Susanna** - How was preschool yesterday, Magda?
Magda - Good! It was fun. I painted pictures in red, green, blue and yellow.
Susanna - Those are the colours of our flag.
Magda - After lunch, all the children had a rest.
Susanna - That sounds cosy.

Åarjelsaemien giële

- Magda** – Gååvnese onnegåetie maanaståarosne. Manne dam nuhtjem. Daah maanetjh akte jïjje-lihtiem nuhtjeh jïh daah ellen nööremes maanetjh raajhpesidie nuhtjeh.
- Tjïdtjie** – Sïjhth datne biejege dusnie årrodh gosse mijjïeh barkeminie?
- Magda** – Jaavoe sïjhtem dusnie årrodh, desnie dan lustems årrodh.
- Tjïdtjie** – Mijjïeh akte væjkeles niejtem utnebe!
- Magda** – Gosse mijjïeh edtjimh byöpmedidh dle manne maanatjidie viehkiehtim gaejpie-doengesem tsaekedh.
- Tjïdtjie** – Dan soe hijven datne viehkine Leah. Tjïdtjie, aehtjie gon dov årpenh datnine joekoen tjïevliedïeh, Magda!
- Magda** – Gæjhthoe! Manne aarhskuvlese heeledem.
- Tjïdtjie** – Dle hijven! Jis datne buerie voelpe Leah, dellïe gellïeh voelpide åadtjoeh.

Svenska

- Magda** - Och det finns en toalett i barnstorlek. Den använder jag. Småbarnen använder en potta och de allra minsta använder blöja.
- Mamma** - Vill du vara där på dagarna när vi arbetar?
- Magda** - Ja, det vill jag, det var roligt att vara där.
- Mamma** - Vi har en duktig flicka.
- Magda** - När vi skulle äta mat hjälpte jag småbarnen att sätta på sig haklappen.
- Mamma** - Så bra att du är hjälpsam. Mamma, pappa och dina syskon är så stolta över dig Magda!
- Magda** - Tack! Jag längtar till förskolan.
- Mamma** - Det är bra. Om du är en bra kompis så får du många vänner.

English

- Magda** - And there is a kid-size toilet. I use that one. The smaller children use a potty and the smallest have diapers.
- Mum** - Would you like to spend the days there, when we're at work?
- Magda** - Yes I would. It was fun staying there.
- Mum** - We have a good girl.
- Magda** - When it was time to eat, I helped the smaller kids to put on their bibs .
- Mum** - It's good that you're helping. Mum, dad and your brothers and sisters are very proud of you Magda!
- Magda** - Thank you! I'm looking forward to going to preschool.
- Mum** - Good. If you're a good friend to others, you'll make many friends.

Irhkeme **Mobbning** **bullying**

Aarjelsaemien giële

- Tjiddtjie** - Mannasinie tjearoeh?
Aanta - Daah mubpieh maanah
mannem tsaepmieh jih
vesties baakoeh jiehtieh.
- Tjiddtjie** - Maam jiehtieh?
Aanta - Ahte manne "lappunge"
leam jih ahte manne
libnjedeminie jih aaj bajhke-
maanam jiehtieh.
- Tjiddtjie** - Dle dan ålvoes! Ij rontestallh
datne håjnoes. Jirreden manne datnem
skuvlese dåeredem jih reektovrine jih dov
lohkehtæjjajgumie soptsestalletm.

Svenska

- Mamma** - Varför gråter du, Aanta?
Aanta - De andra barnen slår mig och säger dumma saker.
Mamma - Vad säger de?
Aanta - Att jag är en lappunge och att jag luktar illa och
så säger de skitunge.
Mamma - Det är ju fruktansvärt! Inte undra på att du är
ledsen. I morgon följer jag dig till skolan och
pratar med rektorn och dina lärare.

English

- Mum** - Why are you crying, Aanta?
Aanta - The other kids beat me and call me bad things.
Mum - What are they saying?
Aanta - That I'm a lappkid and that I smell bad. And they
call me dumbass.
Mum - That's horrible! No wonder you're sad. Tomorrow
I'll go with you to school and talk to the principal
and your teachers.

Åarjelsaemien giële

Tjïdtjie - Buerie aerede. Månnoeh Aantan eejhtegh.

Lohkehtæjja - Buerie aerede!

Tjïdtjie - Månnoeh daesnie juktie mov baerniem tsaepmeme jïh naskoehtamme. Månnoeh tjoeverimen rektovrine jïh lohkehtæjjajgujme soptsestalledh

Lohkehtæjja - Hævvi, ij daagkere åadtjoeh gååvnesidh Dåeriedidien mannem, edtjem geajnoem rektovrese vuesiehtidh

Rektovre - Buerie aerede! Mov nomme Marja jïh manne rektovre skuvlesne. Guktie maahtam dijjem viehkiehtidh?

Tjïdtjie - Månnoeh daesnie juktie Aanta daennie skuvlesne irhkesovveme. Mijjen baernie hånnoes jïh bælla jïh gåatan nipkeme vaarjojne jïh tjohpen namhtah gåatan båata.

Svenska

- Mamma** - God morgon. Vi är Aantas föräldrar.
- Lärare** - God morgon!
- Mamma** - Vi är här för att vår son har blivit slagen och retad.
Vi måste få prata med rektorn och lärarna.
- Lärare** - Självklart, sådant får inte förekomma. Följ mig så ska jag visa vägen till rektorn.
- Rektor** - God morgon! Jag heter Maria och är rektor på skolan. Hur kan jag hjälpa er?
- Mamma** - Vi är här för att Aanta blir mobbad i skolan. Vår pojke är ledsen och rädd och kommer hem med trasiga kläder och utan mössa.

English

- Mum** - Good morning. We are Aanta's parents.
- Teacher** - Good morning!
- Mum** - We're here because our son is getting beaten and harassed. We need to talk to the principal and the teachers.
- Teacher** - Of course. Things like that are not allowed. Please follow me to the principal's office.
- Principal** - Good morning! My name is Maria and I'm the principal at this school. How can I help you?
- Mum** - We're here because Aanta is being bullied in school. Our boy is sad and afraid and he comes home with tears in his clothes and without his cap.

Aarjelsaemien giële

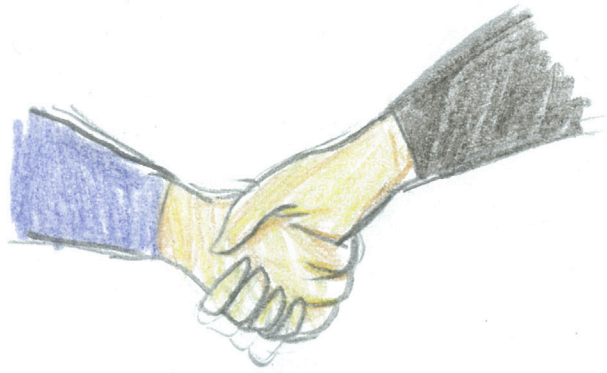
- Rektovre** – Mijjieh edtjebe gaajhkh maanajgumie voestes lãhkosne daan biejjien soptsest i dh.
- Tjijdtjie** – Daate tjuara dallah orrijidh. Rektovren jih lohkehtæjjaj d'iedte dellie dam orrijehtedh.
- Rektovre** – Mijjieh edtjebe eeptshmierien daam dallahmasten otnelidh. Maanah tjuerieh lieredh daate bãajhtode lea. Mijjieh edtjebe gaajhkesigumie giëh meatan orreme soptsestidh.

Svenska

- Rektor** – Vi ska tala med alla barnen under första lektionen idag.
- Mamma** – Det här måste genast sluta. Det är rektorn och lärarnas skyldighet att stoppa detta från och med nu!
- Rektor** – Vi ska givetvis ta tag i detta direkt. Barnen måste få lära sig att det är fel. Vi ska prata med alla inblandade.

English

- Principal** – We'll talk to all the children during today's first lesson.
- Mum** – This has to stop immediately. It's the responsibility of the principal and teachers to put an end to this right now!
- Principal** – Of course, we will look into this right away. We have to teach the children that this is wrong. We'll talk to all involved.

Åarjelsaemien giële

- Tjiddtjie** - Manne baaetijen våhkoen baaastede baaatam jiih govlem maam dijjieh dan bijre dorjeme.
- Marja** - Buerie baaeteme baaastede! Utnieh hijven jiih Naa naa dellie!
- Tjiddtjie** - Naa naa!

Svenska

- Mamma** - Jag kommer tillbaka nästa vecka och hör vad ni har gjort.
- Maria** - Ni är välkomna tillbaka. Ha en bra dag och hej då!
- Mamma** - Hej då!

English

- Mum** - I'll be back next week to see what you have done about this.
- Maria** - You're welcome back. Have a nice day and good bye!
- Mum** - Good bye!

Åarjelsaemien giële

- Marja** – Buerie aerede maanah! Daan biejjien ibie mijjeh siejhmede lãhkoeh utnieh mohte edtjebe mijjine soptsestalledh guktie mijjeh gaskemsh tjeahpastalleminie. Mænngan edtjebe filmem irhkemen bijre vuartasjidh. Mijjeh åådtjeme daejredh ahte mijjen skuvlesne gååvnese jïh ij åådtjoeh ikth vielie deahpadidh.
- Lohkehtæjja** – Gaajhkesh dovnesch daennie skuvlesne edtjeh jearsoe domtoeh jïh murriedidh. Jïh guktie daejrede tjuara dallahmasten geerve almetjasse saakestidh jis vuajna gie akt irhkesåvva.

Svenska

- Rektor** – God morgon barn. Idag kommer vi inte att ha vanliga lektioner utan vi ska prata om hur vi behandlar varandra. Sedan ska vi också titta på en film om mobbning. Vi har fått veta att det förekommer på vår skola och det får absolut inte hända igen.
- Lärare** – Alla här på skolan ska känna sig trygga och trivas. Och som ni vet så ska man genast berätta för en vuxen om man ser att någon blir mobbad.

English

- Principal** – Good morning children. Today we won't have the usual lessons. Instead we will talk about how we treat each other, and watch a film about bullying. We have learned that this is happening at our school, and it must never happen again.
- Teacher** – Everyone at this school should feel safe and like it here. And as you know, you should always tell a grownup if you see someone being bullied.

Gie lea skiemtje?
Vem är sjuk?
Who is ill?

Åarjelsaemien giele

- Aanta** - Vienhtem manne sovhtine.
- Tjiddtjie** - Åadtjoem manne dov gaalloem damtedh. Datne bijveles j'ih bieveståvvah. Mijjeh termomeeterem nuhtjebe. Mejtie bååktjehke åtnah?
- Aanta** - Bieljeh baektjiedieh j'ih tjeapohke saejrede.
- Tjiddtjie** - Datne tjoerh åarajidh. Dov lea jille vaejliem. Pryövh åeredh.

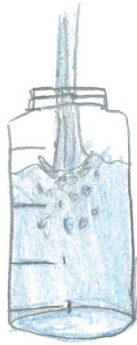
Svenska

- Aanta** - Jag tror jag håller på att bli förkyld.
- Mamma** - Får jag känna på din panna. Du är ju både varm och svettig. Vi får ta tempen. Har du ont?
- Aanta** - Jag har ont i öronen och i halsen.
- Mamma** - Du måste gå och lägga dig. Du har hög feber. Försök att sova.

English

- Aanta** - I think I'm catching a cold.
- Mum** - Let me feel your forehead. You're hot and sweaty - we'll have to check your temperature. Are you in pain?
- Aanta** - My ears and my throat hurt.
- Mum** - You must go to bed. You have a bad fever. Try to get some sleep.

Åarjelsaemien giele

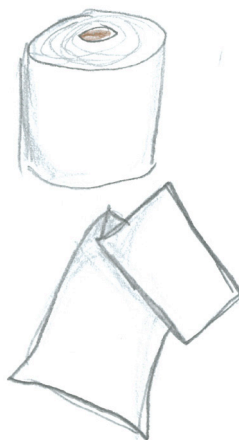
- Aanta** - Manne gojhkelovveminië jïh tjeapohke saejrede.
Tjïdtjie - Jovkh dle ånnetje tjaetsiem. Daarpesjh jïjnjh tjaetsiem. Jis vaejlie sjædta åadtjobe dåaktarasse jirreden ringkedh jïh govledh maam dihte jeahta. Mejtie datne daalhkesem daarpesjh.

Svenska

- Aanta** - Jag är törstig.
Mamma - Drink lite vatten. Du behöver mycket vatten. Om febern stiger får vi ringa doktorn i morgon och höra vad hon säger. Du kanske behöver medicin.

English

- Aanta** - I'm thirsty.
Mum - Drink some water. You need lots of water. If your temperature rises, we'll call the doctor tomorrow and see what she has to say. You may need medicine.

Aarjelsaemien giele

Minngeben aereden

Tjiddtjie - Guktie veasoeminie?

Aanta - Ij hijven! Manne dan snoelken jih gossehteminie.

Svenska

Nästa morgon

Mamma - Hur mår du idag?

Aanta - Inte bra! Jag är snorig och hostar.

English

The next morning

Mum - How are you today?

Aanta - Not good! My nose is running and I'm coughing.

Åarjelsaemien giële

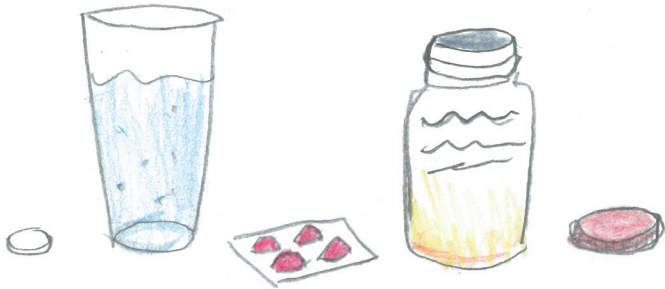
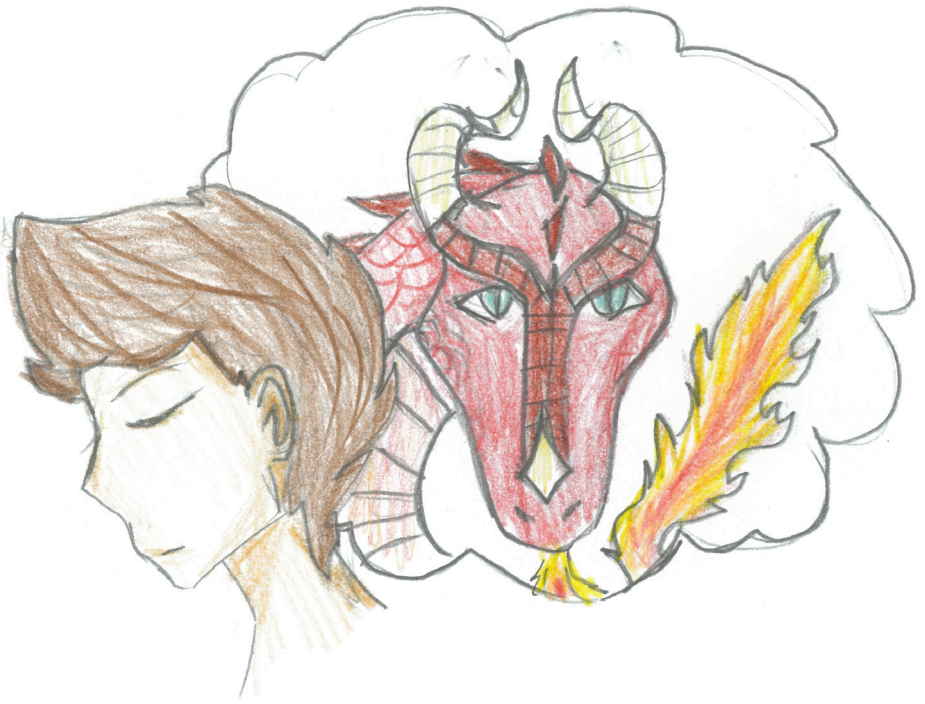
- Tjïdtjie** - Datne dam jïjjen svååjpeldamme. Maam nïekedamme?
- Aanta** - Ålvoes voepedimmieh.
- Tjïdtjie** - Vuj, vuj, datne jïlle vaejliem åtnah. Daelie rïngkem jïh raerien bïjre gïhtjem. Mejtie daalhkesem daarpesjh.

Svenska

- Mamma** - Du har yrat inatt. Vad har du drömt?
- Aanta** - Hemska mardrömmar.
- Mamma** - Oj, oj, du har hög feber. Nu ringer jag och frågar om råd. Du kanske behöver medicin.

English

- Mum** - You have been rambling tonight. What were you dreaming?
- Aanta** - Bad nightmares!
- Mum** - Oh dear, you have a high temperature. I will call and ask for advice. Maybe you need medicine.

Åarjelsaemien giële

- Susanna** – Tjïdtjie! Giëhtjh mov viëlle! Dan skiehrieh jih ååredæjja leah pragkoeh!
- Tjïdtjie** – Dïhte gujht laanestamme sjïdteme. Ussjedh jis gaajhkh maanah skïemtje sjïdtieh!
- Susanna** – Åadtjïbe gåëtesne skuvleste årrodh?
- Tjïdtjie** – Nov hævvi. Idie maëhtieh skuvlese vaedtsedh eannan dijjieh tjarres sjïdteme.

Svenska

- Susanna** – Mamma! Titta på min bror! Hans kinder och ansikte är alldeles svullna!
- Mamma** – Han har nog blivit smittad. Tänk om alla barnen blir sjuka.
- Susanna** – Får vi stanna hemma från skolan då?
- Mamma** – Det är klart. Ni får inte gå till skolan förrän ni är friska igen.

English

- Susanna** – Mum! Look at my brother! His cheeks and his face are all puffed up!
- Mum** – He has probably been infected. What if all the children will get sick.
- Susanna** – Do we have to stay home from school then?
- Mum** – Of course. You cannot go back to school until you're well again.

Baakoeh Ord Words

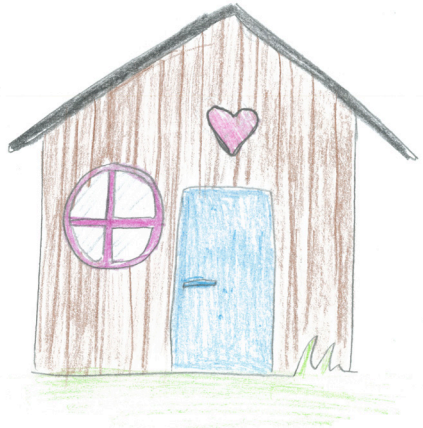

Laahkoe gáassome
Släktbesök
The relatives come to visit

Aarjelsaemien giele

- Tjiddtjie** - Daan ehkeden laahkoe guessine baaetieminie.
- Susanna** - Dan luste, dellie mijjen aajhkohkh aaj baaetieminie.
- Tjiddtjie** - Dah edtjeh daesnie aeredh. Gusnie sijhtede aeredh?
- Susanna** - Sijhtebe staaakedimmie - staaaposne aeredh. Sijjie lea juktie laapth - seangkoeh desnie.

Svenska

- Mamma** - Ikväll kommer släkten på besök.
- Susanna** - Vad roligt, då kommer våra kusiner.
- Mamma** - De ska sova över. Var vill ni sova inatt?
- Susanna** - Vi vill sova i lekstugan. Vi får plats för det finns våningssängar där.

English

- Mum** - Tonight our relatives are coming to visit.
- Susanna** - Great, then our cousins are coming!
- Mum** - They will stay the night. Where do you want to sleep tonight?
- Susanna** - We want to sleep in the playhouse. We can all fit because there are bunk beds there.

Åarjelsaemien giële

- Aanta** - Gieh jienebh maadtoeladtjh båtietiminie?
- Tjijtjie** - Gåeskie Aanna, gåeskie Sigga jih jyöne Biehtar båtietiminie. Aehtjeste bielie seasa Laila, jiekie Nilas jih Jiekie Pavva båtietiminie.
- Aanta** - Åarjelsaemien gåeskie j'ih jiekie ovmese nomme aaj lea . Mannasinie?
- Susanna** - Juktie gåeskie Aanna tjijdtjien stoerre åabpa jih gåeskie Sigga dan onne åabpa lea.
- Aanta** - Lea jiekie Nilan aehtjien stoerre vielle jih tjietsie Pavva dan onne vielle?
- Susanna** - Jaavoe, numhtie lea.

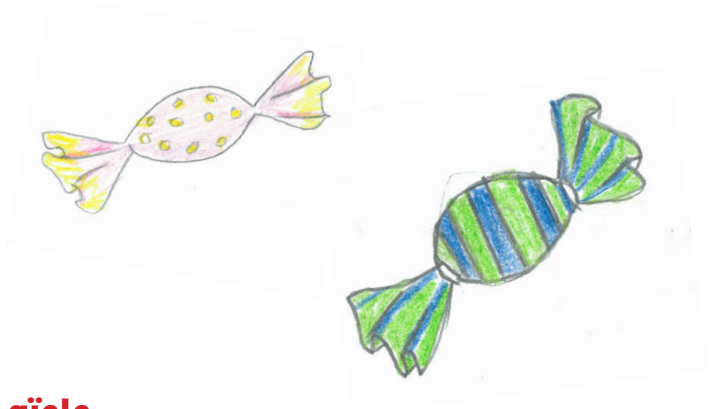

Svenska

- Aanta** - Vilka fler släktingar kommer?
- Mamma** - Moster Anna, moster Sigga och morbror Biehtar kommer. Från pappas sida kommer faster Laila, farbror Nilas och farbror Pávva.
- Aanta** - På sydsamiska heter moster olika och farbror också. Varför det?
- Susanna** - Jo, det är för att moster Anna är mammas storasyster och moster Sigga är hennes lillasyster.
- Aanta** - Är farbror Nilas pappas storebror och farbror Pávva hans lillebror?
- Susanna** - Ja, så är det.

English

- Aanta** - Who else of our relatives are coming?
- Mum** - Aunt Anna, aunt Sigga and uncle Biehtar will be here. From your father's side, aunt Laila, uncle Nilas and uncle Pávva are coming.
- Aanta** - In south saami, there are different words for "aunt" and for "uncle" too. Why is that?
- Susanna** - It's because aunt Anna is your mother's big sister and aunt Sigga is her little sister.
- Aanta** - Is uncle Nilas daddy's big brother and uncle Pávva his little brother?
- Susanna** - Yes, that's right.

Åarjelsaemien giële

- Susanna** - Lea tjidtjaahka, tjidtjaajja, aehtjtjdtjie jïh aehtjaajja aaj båetedh?
- Tjdtjie** - Javvoe, nov amma.
- Aanta** - Åarjelsaemien tjidtjaahka jïh aehtjaajja seamma nomme lea jïh aaj tjidtjaehtjie jïh aehtjaehtjie.

Svenska

- Susanna** - Kommer mormor, morfar, farmor och farfar också?
- Mamma** - Ja, det är klart.
- Aanta** - Mormor och farmor heter samma sak på sydsamiska och det gör morfar och farfar också.

English

- Susanna** - Will grandma and grandpa (maternal and paternal) be here too?
- Mum** - Yes, of course.
- Aanta** - Grandmother on mother's and father's sides share the same word in Lule Sami, and so do grandfather on mother's and father's sides as well.

Åarjelsaemien giële

- Tjiddtjie** - Daan iehkeden guessiebeapmoe, gejhkie - bearkojne jïh maelie - gaamsojne böörebe. Minngemes iehkeden njaalkadahk jïh jovkemes sjädta.
- Susanna** - Beapmoen mängan maektebe stååkedidh. Mijjeh båtsoej - almetjine jïh åådtjedibie stååkedidh.
- Aanta** - Gaajhkesh maektebe aaj vöörkedimmiem stååkedidh.

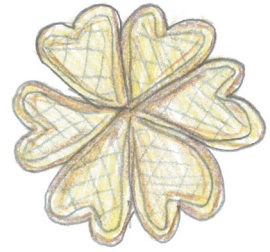
Svenska

- Mamma** - I kväll bjuder vi på festmåltid med torkat renkött och blodpalt. Senare på kvällen blir det godsaker och dricka.
- Susanna** - Efter maten kan vi leka. Vi låtsas att vi sköter renar och kastar lasso.
- Aanta** - Vi kan leka kurragömma allihop också.

English

- Mum** - Tonight we'll have a feast with dried reindeer meat and blodpalt. Later there will be candy and drinks.
- Susanna** - We can play after dinner. Let's pretend that we're herding reindeer and throw lasso.
- Aanta** - We can all play hide-and-seek too!

Åarjelsaemien giële

- Susanna** – Jovnesåhkoen lea tjuavkeds abpe jiijem jiih jiijegåårtese – biejjiem dygnen biiyre jarkan gäjhka. Giesege maehtebe guhkiem ålkone årrodh jiih stååkedidh.
- Tjijtjie** – Giesiejjijh daan tjaebpies lea. Gurhtien tjoejem jaevreste gåvla jiih svaaloeh laavloem elmesne.
- Aanta** – Daelie sjïdtim båårestohtedh. Maehtebe våfflide jiih sirrigujmie åatjodh.

Svenska

- Susanna** – Så här vid midsommar är det ljus hela natten och midnattssolen lyser dygnet runt. Sommartid kan vi vara ute länge och leka.
- Mamma** – Sommarnätterna är så vackra. Man hör lommens läte från sjön och svalornas sång i skyn.
- Aanta** – Nu blev jag hungrig. Kan vi få våfflor med blåbär?

English

- Susanna** – Near midsummer it's daylight all night and the midnight sun shines around the clock. When it's summer, we can stay out late and play.
- Mum** – The summer nights are so beautiful. You can hear the call of the loon and how the swallows sing in the sky.
- Aanta** – This made me hungry. Can we have waffles with blueberries?

Ålkone minnedh **En utflykt** **An excursion**

Åarjelsaemien giële

Tjaebpies laavadahke njoktjen askesne.

- Aehtjie** - Daan biejjien edtjebe ålkone minnedh. Manne niesties – voessem gaajhkide meatan vaalteme.
- Susanna** - Gåabph edtjebe, noerhte , åarjel , jille jallh luvlie?
- Aehtjie** - Noerhtede.
- Aanta** - Mannasinie?
- Aethjie** - Dihte lea buerie daelhie jih laadtegh daan hijven lea . Mijjeh njoejese tjoejkelibie. Edtjem mov orre treavkah jih gejhkehkh pryövedh.

Svenska

En fin lördag i mars månad.

- Pappa** - Idag ska vi göra en utflykt. Jag har tagit med matsäck till oss alla.
- Susanna** - Åt vilket håll ska vi, norr, söder, väster eller öster?
- Pappa** - Norrut.
- Aanta** - Varför det?
- Pappa** - Det är bra före och skidspåren är jättebra. Vi skidar iväg till skidbacken. Jag ska testa mina nya skidor och bellingskor.

English

A fine Saturday in March.

- Dad** - Today we'll have a day out. I've packed food for all of us.
- Susanna** - Which way are we going? North, south, west or east?
- Dad** - North.
- Aanta** - Why?
- Dad** - The snow is good for skiing and the tracks are fine. We'll ski to the ski slope. I'm going to try out my new skis and belling boots.

Åarjelsaemien giele

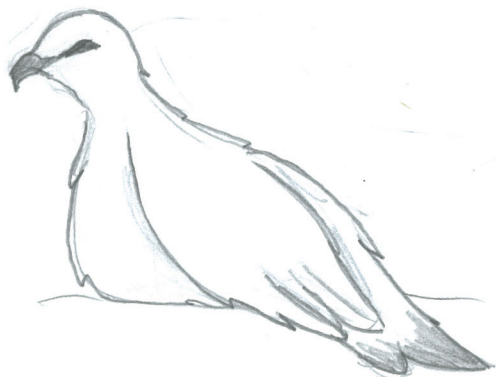
- Aanta** - Hijven! Dle maahtam mov orre klaahkah pryövedh.
- Susanna** - Mejtie sån våaroe utnebe jih giejide gierhkeste rääteste jallh siejpeste vuejnebe.
- Aanta** - Jallh sån ov-våaroe utnebe jih åatjobe vuejnedh gosse dah ealoem dåalvoeh.

Svenska

- Aanta** - Okej! Då kan jag testa mina nya stavar.
- Susanna** - Kanske har vi tur och ser spår efter lo, järv eller varg.
- Aanta** - Eller så har vi otur och får se när de jagar renhjorden.

English

- Aanta** - OK! Then I can test my new ski poles.
- Susanna** - Maybe we'll get lucky and find tracks from lynx, wolverine or wolf.
- Aanta** - Or maybe we're unlucky and find them hunting the reindeer herd!

Aarjelsaemien giële

- Aehtjie** - Goltel! Gåavloes naan viesjies duebpene . Tjoeje biegekine fealademinie. Dihte lea rieksege jallh gierene.
- Aanta** - Båårestohtem. Daelie liegkedibie jih byöpmédibie. Tjihkedh dassé dueljesne.
- Susanna** - Nov amma, nahkeren leam.
- Aehtjie** - Mij buaradahken ! Biejjie daan tjaebpies goekeminie.
- Susanna** - Jirreden aejelege. Manne Magda gåetesne luehpiedamme lopme haevtiem gåeblesne darjoem.
- Aehtjie** - Naan gaajkh våhkoebiejjide maahta?
- Aanta** - Maahtam! Måanta, dājsta, gaskevåhkoé, duarsta, bearjadahke, laavadahke jih aejelege.
- Susanna** - Dan tjiehpies! Datne gaajhkide måjhtah.

Svenska

- Pappa** - Lyssna! Det hörs något svagt där borta.
Ljudet förs med vinden. Det är en dalripa eller en fjällripa.
- Aanta** - Jag är hungrig. Nu vilar vi och äter. Sätt dig här på renhuden.
- Susanna** - Gärna, jag är lite trött.
- Pappa** - Vilket vackert väder! Solen skiner så härligt!
- Susanna** - I morgon är det söndag. Jag har lovat Magda att göra en snögrotta i snödrivan där hemma.
- Pappa** - Är det någon som kan alla veckodagarna?
- Aanta** - Jag kan! Måndag, tisdag onsdag, torsdag, fredag, lördag och söndag.
- Susanna** - Vad bra! Du kom ihåg alla.

English

- Dad** - Listen! I can hear something over there, faintly.
The sound carries on the wind. It's a grouse - a willow ptarmigan or a rock ptarmigan.
- Aanta** - I'm hungry. Let's rest and eat. Come and sit here on the reindeer skin.
- Susanna** - I'd love to. I'm a bit tired.
- Dad** - What a lovely day! It's so nice in the sun!
- Susanna** - Tomorrow is Sunday. I have promised Magda to make a cave in the snowdrift back home.
- Dad** - Can anyone name all the days of the week?
- Aanta** - I can! Monday, Tuesday, Wednesday, Thursday, Friday, Saturday and Sunday.
- Susanna** - Well done! You remembered them all.

Åarjelsaemien giele

- Aehtjie** – Aalka tjuetsieminië! Joekesth juktie maehtebe gåatan vuelkedh.
- Susanna** – Gäjhtoe! Tjaebpies biejjie lij.
- Aehtjie** – Gäjhtoe jih nå nå dellie.
- Aanta** – Vååjnebe jirreden! Maahtam datnem lopme – haevtine viehkietidh.
- Susanna** – Gäjhtoe, dan giemhpes. Nå nå – voejnebe jirreden.

Svenska

- Pappa** – Det börjar snöa. Ta på er skidorna så att vi kan åka hem.
- Susanna** – Tack! Det var en fin dag.
- Pappa** – Tack och hej då!
- Aanta** – Vi ses i morgon! Jag kan hjälpa dig med snögrottan.
- Susanna** – Tack, det var snällt. Hej då – vi ses imorgon.

English

- Dad** – It's starting to snow. Put your skis on so that we can return home.
- Susanna** – Thank you! It's been a great day!
- Dad** – Thanks and goodbye!
- Aanta** – See you tomorrow! I can help you with the snow cave.
- Susanna** – Thanks, that's kind of you. Bye – see you tomorrow!

Baakoeh Ord Words

Saemiej gaektsie jaepienboelhkh **Samernas åtta årstider** **The eight seasons** **of the Sami**

Åarjelsaemien giele

- Susanna** – Mannasinie mijjeh saemieh gaektsie
jaepienboelkhk utnebe gosse daaroeladtjh barre
nieljie utnieh?
- Tjiddtjie** – Saemiej leah åeniehkåbpoe.
- Susanna** – Mannasinie numhtie?
- Tjiddtjie** – Jaa, båatsoealmetjh gieh bovtside dåeriedieh
vaejnieh bovtsj j'ih eatneme jaepesne
jeatjahtuvvieh. Låångkegh saemieh dan åvteste
jaepiem gaektside jaepienboelhkide juekiejin.

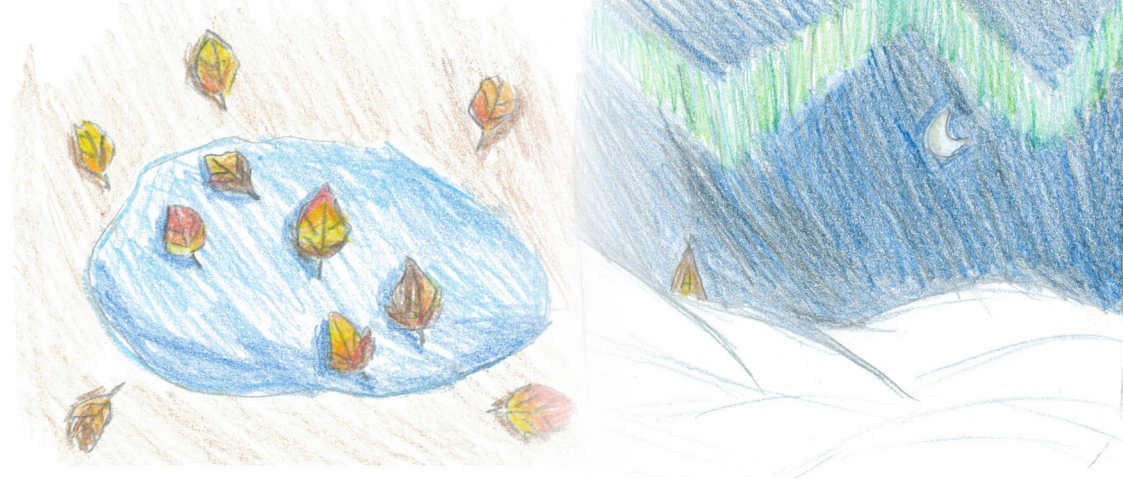
Svenska

- Susanna** – Varför har vi samer åtta årstider när svenskarna
bara har fyra?
- Mamma** – Samernas årstider är kortare.
- Susanna** – Varför är det så?
- Mamma** – Jo, renskötarna som följer renarnas vandring ser
att både rennarna och naturen förändras under
året. För länge sedan delade samerna därför in
året i åtta månader.

English

- Susanna** – Why do we Sami have eight seasons, when the
Swedes have only four?
- Mum** – The Sami seasons are shorter.
- Susanna** – Why is that?
- Mum** – You see, the reindeer herders who follow the
reindeer as they wander, tend to see that both
the reindeer and the nature changes during the
year. This caused the Sami of old to divide the
year into eight seasons.

Åarjelsaemien giële

Susanna – Gieltegs! Guktie jaepienboelhki nommh?

Tjijdtjie – Gijre, gijregiesie, giesie, tjaktjegiesie, tjaktje, tjaktjedaelvie, daelvie jih gijredaelvie.

Svenska

Susanna – Intressant! Vad heter årstiderna?

Mamma – Vår, vårsommar, sommar, höstsommar, höst, höstvinster, vinter och vårvinter.

English

Susanna – Interesting! What are the names of the seasons?

Mum – Spring, spring-summer, summer, fall-summer, fall, fall-winter, winter and spring-winter.

Åarjelsaemien giële

- Susanna** - Utnieh askh joekoen nommh aaj?
Tjiddtjie - Jaavoe , gellieh askh nommide utnieh mestie
båatsoejaepien bijre deahpedeminie.
Susanna - Maahtah mannem dejtie nommide lieredh?
Tjiddtjie - Nov amma maahtam.

Svenska

- Susanna** - Har inte månaderna speciella namn också?
Mamma - Jo, många månader har namn efter vad som
händer under renskötselåret.
Susanna - Kan du lära mig vad de heter?
Mamma - Visst kan jag det.

English

- Susanna** - Don't the months have special names too?
Mum - Yes, many months are named for what happens
with the reindeer during the year.
Susanna - Can you teach me?
Mum - Sure I can.

Åarjelsaemien giële

Tsiengele

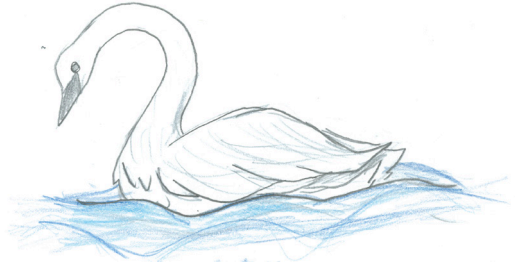
Goevte

Njoektje

Voerhtje

Suehpede

Ruffie

Svenska

Januari – nyårsmånanen.

Februari – den kallaste månanen

Mars – sångsvanens månad.

April – kråkans månad.

Maj – renkalvens månad.

Juni – tallens månad.

English

January – the new year's month.

February – the coldest month.

March – the month of the swan.

April – the month of the crow.

May – the month of the reindeer calf.

June – the month of the pine tree.

Åarjelsaemien gïele

Snaltje
Mietske
Skïeredede
Golke
Rahka
Goeve

Svenska

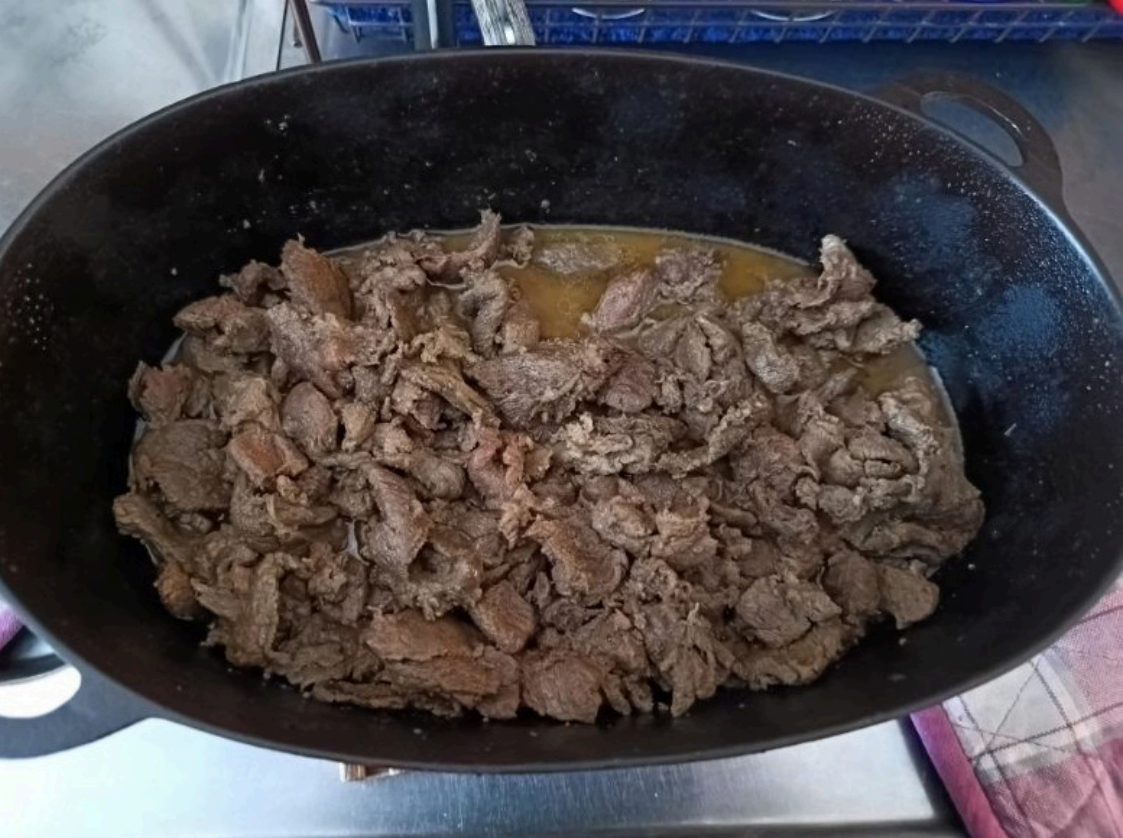
Juli – hårfällningsmånaden.
Augusti – fullhårsmånaden.
September – brunstmånaden.
Oktober – kraftlöshetens månad.
November – adventsmånaden.
December – julmånaden.

English

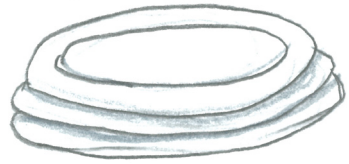
July – the month of shedding hair.
August – the month of the full hair.
September – the mating month.
October – the weak month.
November – the month of Advent.
December – the Christmas month.

**Gie daan biejjien beapmojde
juerjiehteminie?
Vem lagar mat idag?
Who will do the cooking today?**

Åarjelsaemien giele

- Tjiddtjie** - Susanna! Månnoeh datne daan biejjien beapmojde juerjietien . Manne sjeakoem goh datne maahtah dealodh. Dijjieh jeatjabh åatjode vuertedh goske lea riejries.
- Aanta** - Dellie maahtam vuejnedh jis naan bartesne dabranamme.
- Magda** - Jih manne tjoejkide jih tjuvrehkide buvvem eannan byöpmelibie.
- Susanna** - Magda ! Viedtjh pannebearkoem gilmetahkeste dellie aalkam pearide bissedh.
- Magda** - Dam stuvrem!
- Tjiddtjie** - Gäjhthoe Magda!

Svenska

- Mamma** - Susanna! Du och jag lagar maten idag. Jag plockar undan så kan du duka. Ni andra får vänta tills det är färdigt.
- Aanta** - Då kan jag se om något har fastnat i fällan istället.
- Magda** - Och jag dödar mygg och flugor innan vi äter.
- Susanna** - Magda! Hämtar du renskav i frysboxen så börjar jag borsta potatisen.
- Magda** - Det fixar jag!
- Mamma** - Tack Magda!

English

- Mum** - Susanna! You and I will do the cooking today. I'll tidy up and then you can lay the table. The rest of you will have to wait until it's ready.
- Aanta** - Then I can check and see if there's anything caught in the trap.
- Magda** - And I will swat mosquitos and flies before we eat.
- Susanna** - Magda! Will you get the sliced reindeer from the freezer while I start scrubbing the potatoes?
- Magda** - I'm on it!
- Mum** - Thanks Magda!

Åarjelsaemien gjele

Stuhtjem mängen Aanta tjaanga jih sopsteminie.

- Aanta** – Susanna, moenedh lij baertesne?
Susanna – Ijje, im sijhth, dam lij maaje naan dielies.
Anti – Stoerre jaememe snjeara lij.
Tjiddtjie – Aanta jih Magda! B'issh gietide eensi – laakan.
Susanna – Aanta! Datne maahtah buertiem dealodh tellerkigujmie, klassigujmie, niejpigujmie, jih tjåagkigujmie.

Svenska

Efter en stund kommer Aanta in och berättar:

- Aanta** – Susanna, gissa vad som var i fällan?
Susanna – Nej det vill jag inte, det var säkert någonting äckligt...
Aanta – Det var en stor död råtta såklart.
Mamma – Aanta och Magda! Tvätta händerna ordentligt.
Susanna – Aanta! Du kan duka bordet med tallrik, glas, kniv och gaffel.

English

After a while, Aanta returns with something to tell:

- Aanta** – Susanna, can you guess what was in the trap?
Susanna – No, I don't want to. I'm sure it was something nasty...
Aanta – It was a big, dead rat of course!
Mum – Aanta and Magda! Wash your hands properly.
Susanna – Aanta! You can lay the table with plates, glasses, knives and forks.

Åarjelsaemien gïele

- Aanta** – Jaa, jaa! Ibie daarpesjh naan buste jallh?
- Tjïdtjie** – Ijje, ibie daarpesjh daan biejjien. Voeje, laejpie, gaahkoe jih mielhkie daarpesjibie.
- Magda** – Ij åajaldehth kroonosadtïdie.
- Tjïdtjie** – Daan biejjien viskesroehtside jih böönide vaeltebe.
- Aanta** – Sijhtebe saalatïdie aaj?
- Susanna** – Jaavoe, saalatem darjoem tovmaatigujmie jih gurkigujmie, bene böönahths. Saajpe – räjevome viskesroehtsh Leah aaj njaelkies panne – bearkose.

Svenska

- Aanta** – Jaja! Behöver vi ingen sked, eller?
- Mamma** – Nej, det behöver vi inte idag. Smör, tunnbröd, glödkaka och mjölk ska också fram.
- Magda** – Glöm inte grönsakerna.
- Mamma** – Idag tar vi morötter och bönor.
- Aanta** – Vill vi ha sallad också?
- Susanna** – Ja, jag gör en sallad med tomater och gurka, men utan bönor. Rårivna morötter är också gott till renskaven.

English

- Aanta** – Yeah yeah! Don't we need any spoons?
- Mum** – No, not today. But there should be butter, flatbread, gáhkko and milk on the table too.
- Magda** – Don't forget the vegetables.
- Mum** – Today we'll have carrots and beans.
- Aanta** – Do we want salad as well?
- Susanna** – Yes, I'll make a salad with tomatoes and cucumber, but without beans. Grated carrots go well with sautéed reindeer.

Åarjelsaemien giële

- Magda** – Edtjem njeerveme – pearide darjodh?
Susanna – Ijje, ij daan biejjien.
Tjijdtjie – Beapmoeh riejries. Båetieh jih byöpmedh!
Susanna – Duelie!
Aanta – Dan njaelkies, jijnjh gudtsien!

Svenska

- Magda** – Ska jag göra potatismos?
Susanna – Nej, inte idag.
Mamma – Maten är klar! Kom och ät!
Susanna – Var så goda!
Aanta – Jättegott, tack så mycket!

English

- Magda** – Should I make mashed potatoes?
Susanna – No, not today.
Mum – Dinner is ready! Come and eat!
Susanna – Enjoy the meal!
Aanta – Very tasty, thank you!

Baakoeh Ord Words

Daan biejjien edtjebe b  hkesjidh
Idag ska vi baka
Today we're going to bake

Aarjelsaemien giele

- Tjiddtjie** - Daan biejjien baañkesjibie! Maam edtjebe baañkesjidh?
- Aanta** - Sijhtem bullah baañkesjidh!
- Susanna** - Jih sijhtem gaahkoeh baañkesjidh.
- Tjiddtjie** - Dellie gaabpegh baañkesjibie. Vaeltieh milhkem, jaavvoem, jeestem, tjaetsiem, gaeriem jih sliejvem.

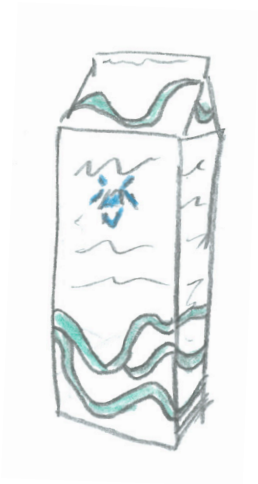
Svenska

- Mamma** - Idag bakar vi! Vad ska vi baka för något?
- Aanta** - Jag vill baka bullar!
- Susanna** - Och jag vill baka glödkakor.
- Mamma** - Då bakar vi både och. Ta fram mjölk, smör, mjöl, jäst, vatten, degskål och slev.

English

- Mum** - Let's bake today! What should we bake?
- Aanta** - I want to bake buns!
- Susanna** - And I want to bake gáhkko.
- Mum** - Let's do both then. Go and get milk, butter, flour, yeast, water, a mixing bowl and a baking spoon.

Åarjelsaemien gïele

- Aanta** - Magkeres jaavvoe njuetjebe? Veetem, haavrem, germiem jallh rohkem?
- Susanna** - Ovmese tjiert h bleentebe. Dïhte njaelkemes sjädta.
- Tjïdtjïe** - Vuesehtem guktie darjode. Aanta, datne bullhdeejem darjoeh jih dam bäähkesjh. Magda, datne gaahkoedeejem darjoeh jih dam bässa.

Svenska

- Aanta** - Vilken sorts mjöl ska vi använda? Vete-, havre-, korn- eller rågmjöl?
- Susanna** - Vi blandar flera sorter. Det blir godast.
- Mamma** - Jag visar er hur man gör. Aanta, du gör bulldegen och bakar ut den. Magda, du gör glödkakedegen och gräddar den.

English

- Aanta** - What kind of flour should we use? Wheat, oat, barley or rye flour?
- Susanna** - Let's mix several kinds. That's the tastiest.
- Mum** - I will show you how to do this. Aanta, you make the dough for the buns and roll it out. Magda, you make the dough for the gáhkko and bake it in the oven.

Åarjelsaemien giële

- Susanna** – Gie bäähkeme – vuebniem aalka?
Aanta – Dam darjoem.
Tjijtji – Bleenth gaajhkh eensi – laakan.
Aanta – Manne stoerre jïh smaave bullide darjoem.
Susanna – Darjoeh gille russigujmie aaj, dam lyjhkem.
Tjijtjie – Bullah edtjieh åenehks bodte easadidh eannan dah vuebniem sisnie.
Aanta – Dam joe deejrim. Mearan aaloem bleentem.
Tjijtjie – Aellieh åajaldehth munnide saehpedh, gaavhtan dah eah provne sjidtieh.
Aanta – Daelie gaajhkh riejries.
Tjijtjie – Man njaelkies hepsiehteminie.

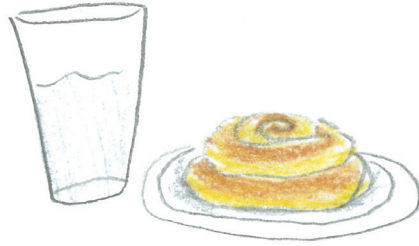
Svenska

- Susanna** – Vem sätter på ugnen?
Aanta – Det gör jag!
Mamma – Blanda allting ordentligt.
Aanta – Jag gör både stora och små bullar.
Susanna – Gör några med russin också, det tycker jag om.
Mamma – Bullarna ska jäsa en stund innan de ska in i ugnen.
Aanta – Det visste jag redan. Jag blandar saft under tiden.
Mamma – Glöm inte att pensla med ägg, annars blir de inte bruna.
Aanta – Nu är allt färdigt.
Mamma – Det doftar riktigt gott.

English

- Susanna** - Who turns on the oven?
- Aanta** - I'll do it!
- Mum** - Mix everything thoroughly.
- Aanta** - I'm making large and small buns.
- Susanna** - Make some with raisins too, I like that.
- Mum** - The buns must rise for a while before you put them in the oven.
- Aanta** - I knew that already. I'll make some lemonade while we're waiting.
- Mum** - Don't forget to brush them with egg wash, or they won't brown.
- Aanta** - Everything is done now.
- Mum** - It smells really good!

Åarjelsaemien giële

- Susanna** - Sijhtem smååkedh!
Tjijdtjie - Voestes edtjebe bïssedh jih sjeakodh. Mangan svarkelibie.
Aanta - Manne buertiem dealoem.
Susanna - Båetieh jih byöpmedh! Duelie!
Tjijdtjie - Öövre njaelkies, man tjiehpies lidie!

Svenska

- Susanna** - Jag vill smaka!
Mamma - Först ska vi diska och städa undan. Sen fikar vi.
Aanta - Jag dukar.
Susanna - Kom och ät! Var så goda!
Mamma - Jättegott, vad duktiga ni är!

English

- Susanna** - I want to taste!
Mum - First we'll do the dishes and clean up. Then we can eat.
Aanta - I'll lay the table.
Susanna - Come and eat! Enjoy!
Mum - This tastes great. Well done, both of you!

Baakoeh Ord Words

**Mujtete mijjen ålkoerijhken
eejehalleme?
Minns ni vår utlandssemester?
Do you remember our vacation abroad?**

Åarjelsaemien giele

- Susanna** – Mujhtede gosse däjman åll
Vöölkimh Spanien gåajkoe juktie juelkie –
tjengkerem vuartasjidh.
- Aanta** – Javvoe jijnjh almetjh doegk – diekie veedtsin
dennie giertiesijjesne.
- Aehtjie** – Dijeh dan viehkehtimmie väskojde jih voesside
meatan guedtedh.

Svenska

- Susanna** – Minns ni när vi var utomlands i fjol? Vi åkte till
Spanien för att titta på en fotbollsmatch.
- Aanta** – Ja, det var mycket folk som kom och gick på
flygplatsen.
- Pappa** – Ni var så hjälpsamma med att bära väskor och
ryggsäckar.

English

- Susanna** – Do you remember when we were abroad last
year? We went to Spain to see a football game.
- Aanta** – Yes, there were a lot of people coming and going
at the airport.
- Dad** – You were so helpful carrying the bags and
backpacks.

Åarjelsaemien gïele

- Aehtjie** - Im Leah altere vuejneme dan gellieh girtieh mubpede laanteste seamma – aejkien soejeminie.
- Susanna** - Man gellieh lin desnie vinhtede?
- Aanta** - Tjuetiejaepien! Ryöknim: akte, göökte, golme, nieljie, vijhte, govhte, tjihte, gaektsie, uktsie, luhkie...

Svenska

- Pappa** - Jag har aldrig sett så många flygplan från andra länder landa på samma gång.
- Susanna** - Hur många tror ni att det var?
- Aanta** - Hundratals! Jag räknade: Ett, två, tre, fyra, fem, sex, sju, åtta, nio, tio...

English

- Dad** - I've never seen that many airplanes from different countries landing at the same time.
- Susanna** - How many do you think it was?
- Aanta** - Hundreds! I counted them: one, two, three, four, five, six, seven, eight, nine, ten...

Åarjelsaemien giële

- Aehtjie** – Jih öövre njaelkies
beapmoeh dennie giertesne.
- Aanta** – Idtjim dam lyjkhk. Mohte
jielijeguvviem dah
vuesiehtin lij hijven. "Alice
niekedimmie".
- Susanna** – Idtjim dam lyjkhk. Mov
Harry Potter gärja lij lustebe
lohkedh.
- Aanta** – Man gellieh täjmoeh haeliehtimh?
- Aehtjie** – Vijhte täjmoeh. Guhkiem nuekies lij.

Svenska

- Pappa** – Och maten vi åt på flyget var så god.
- Aanta** – Jag tyckte inte om den. Men jag tyckte filmen de
visade var bra. Det var "Alice i underlandet".
- Susanna** – Den tyckte inte jag om. Min Harry Potter-bok var
roligare att läsa.
- Aanta** – Hur många timmar flög vi?
- Pappa** – Fem timmar. Det var länge nog.

English

- Dad** – And I really enjoyed the food on the flight.
- Aanta** – I didn't like it. But I liked the movie they were
showing. It was "Alice in Wonderland".
- Susanna** – I didn't like that one. It was much more fun to
read my Harry Potter book.
- Aanta** – How many hours did we fly?
- Dad** – Five hours. Long enough.

Åarjelsaemien giële

- Aehtjie** - Murries lij gosse hotellen voejedahkese böötimh jñh voejedh.
- Aanta** - Tuhtjem mearoen baaroeh lin lustemes. Nov amma dam bööremes eejehtallemen.
- Susanna** - Mijjeh vääroem veardaldinie utnimh. Buaradahken jñh baahkes fierhten biejjien. Öövre murjies lij.
- Aehtjie** - Mohte akten aereden abroej , ih mujhtieh?

Svenska

- Pappa** - Det var skönt att simma i hotellets pool när vi kom fram.
- Aanta** - Jag tyckte havets vågor var roligast. Helt klart det bästa på semestern.
- Susanna** - Vi hade tur med vädret. Soligt och varmt varje dag. Riktigt härligt var det.
- Pappa** - Men det regnade ju en morgon, minns du inte det?

English

- Dad** - It was nice to swim in the hotel pool when we arrived.
- Aanta** - I liked the waves in the sea the most. Definitely the best thing about the vacation.
- Susanna** - We were lucky to have such good weather. Sunny and warm every day. It was quite lovely.
- Dad** - But we had rain one morning, don't you remember that?

Åarjelsaemien gïele

- Susanna** - Juelkie – tjenkeren spielem lij gielteges.
Aanta - Aehtjie, datne gäljoejih jih gaahpoeji jillemes gaajhkede gosse Sveerje vitni.
Susanna - Tjidjtie nahkesti gosse gåatan haeliehtimh.
Aehtjie - Sådtoe lij tjoerebe gåatan vulkedh, utnim eeremes guhkiem tjööhtjehtamme.
Aanta - Ibie maehtieh vihth doekoe vuelkedh?

Svenska

- Susanna** - Fotbollsmatchen var spännande.
Aanta - Pappa, du ropade och hejade högst av alla när Sverige vann!
Susanna - Mamma somnade när vi flög hem.
Pappa - Det var synd att vi måste åka hem, jag hade gärna stannat längre.
Aanta - Kan vi inte åka snart igen?

English

- Susanna** - The football game was exciting.
Aanta - Daddy, you shouted and cheered loudest of all when Sweden won!
Susanna - Mum fell asleep on the way home.
Dad - It was a shame that we had to go back home. I would have loved to stay longer.
Aanta - Can't we go again soon?

Baakoeh Ord Words

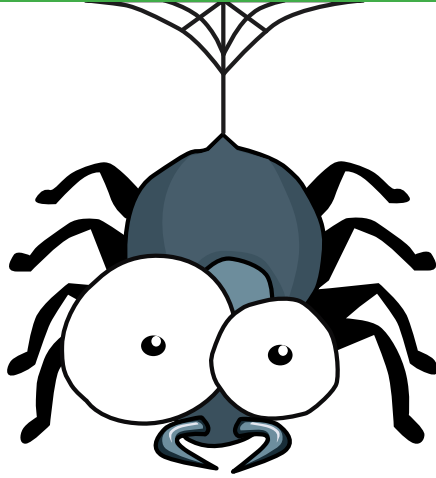

Imse bimse hievnie

Imse bimse hievnie guatsa bájjese

Ebriemáekie bööti hievniem voelkehti

Biejjie goek´ste tjaetsiem gajhkedi

Imse bimse hievnie guatsa bájjese

Bild från www.samer.se.

Gå hievne gájoj mánájt Stálos **När spindeln räddade** **barnen från Stálo** **When the Spider saved the** **children from Stálo**

Åarjelsaemien giele

Staaloe: Akte mytologije álma, sán stoerre jeahnine gie mannide byöpmedeminie. Staaloe lij jijnjh måarehke bene ij dan väptehke . Mannah meehtin satne nuelliehtidh juktie lij jáassoe.

Svenska

Stálo: En mytologisk gestalt, en sorts jätte som äter upp barn. Stálo var ganska elak men inte så listig. Barnen kunde många gånger lura honom för att han var lite dum.

English

Stálo: A mythological being, a kind of giant that eats children. Stálo was pretty mean but not very smart. The children could often trick him since he was a little bit stupid.

Åarjelsaemien gïele

Gosse hievnie maanide gaajoeji Staaloste

Ikth ligan gillesh maanah lin åålkone skåajjesne jih stååkedin. Stååkedimmie lij gåeteste vaalkeme dajkoe hiejmesne. Faahketji dontereminie tjoejem guhkene govlin jih eatnamem eelki firredh. Tjoeji goh rejrien rietjedh jih dihte gietskiebasse bööti . Eatnamem nuvsjehke lankedh jih alvas, saareme tjoeye geatskani. Tjoeji goh noerhtebiegkem.

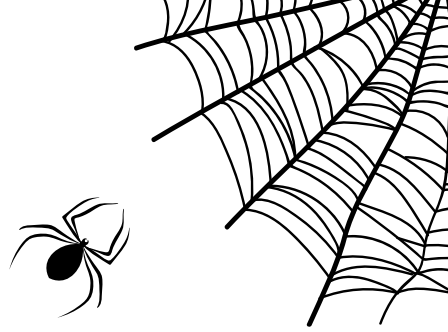
Maanah orrijin stååkedieh jih sinsitnie baltehke vööjnin. Maam edtjin darjodh?

Dihte lij guhkies geajnoe gåatan sapmeren bijjelen rohtedh mohte gietske – mieresne lij akte haevtie. Lij giengeles klodtje bierje –viedtjesne goh meehtin sijse goegkerdih jih tjiekedih.

Faahketji åadtjoejin Staaloe vuejnedh gie tjaahke – baaktoen våålese stoerre löövles silligujmie bööti. Dihte lij jijnjebe meeterh guhkies, stoerre jih buejtehks guhkie bårroeh voptigujmie. Gietesne tsåalham utni mejnie smaave maanide bávva juktie dejtie mangan byöpmedih.

Gillesh mannijsste eelkin tjeaerodh jih gaajkhk lin asvedovvedh. Dah sinsitnien gietide veeltin, jih eelkin rohtedh dan varki lihpiej vööste meehtin. Duekesne Staaloen sille govlin geatskanidh. Dihte tråmhpoeh lij jih båssoeji stoerre, löövles, guhkie sillide juelkine voeptigujmie gaamegapth. Maanah bájjesse lihpesse njuelhtjin, haevtien sisnie goekerdi jih tjiegkedin.

Desnie loevt- laaketjh öövre sjeavehts – laakan tjahkasjin juktie ij naan tjoeye darjoeh . Dah govlin dejtie löövles sillide

geatskanin . Staaloe ålkoelisnie dijen vâarhkoem tjöödtjehti jïh dihte dam klodtjem bïerje viedtjesne giehtjin . Dihte jïlle saari jih damti dan dielies voejnghe tasse biegeke – tjuvjine haevtien sisnie libnjiedimmie .

Maanah jeehkin minngemes baelie lij bæteme , mohte ij mij deahpadi . Mångan Staaloe govlin debpede vööлки jih dallah sjaavede sjidti.

Nåhkeme maanah ålkone doestin giehtjedin jïh åatjojin vuejnedh giem Staaloe nollemme . Hievnïe utni uvte haevtieklodtjem vermiem veeveme .

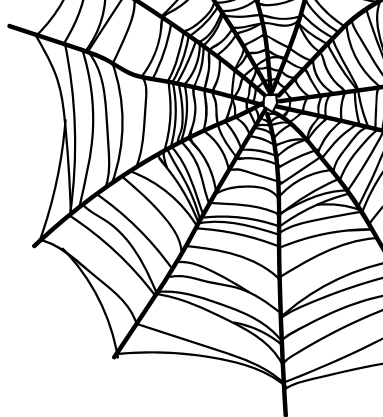
Gosse Staaloe hievnïevermiem vööjni dellie idtji jaahkah maanide desnie tjiegedamme , juktie dan varki ij maehtieh naan hievnïe vermiem veevedh ? Hievnïe lij dejtie gaajodh .

Mojhteles maanah hievnïevermiem lutnjin jïh goegkerdin . Dah våålese njultjin jïh gåatan roehtin dan varki goh meehtin .

Numhtie hievnïe aejlies juvre sjidti!

Aellieh aaltere hievnïem buvvedh jallh daltetdh . Jis numhtie dorje dellie ov – lahkoe sjådta. Mohte jis hievnïem gaavna mij viehkiem darpesje jïh mojhteles eatnemasse guadta dellie lahkoe båata.

Soptese saemien mytologijiste bætïeminie mij jielije saemide gaskesne gååvnese .

Svenska

När spindeln räddade barnen från Stållo

Det var en gång några barn som var ute och lekte i skogen. Leken hade fört dem bort från kåtan därhemma. Plötsligt hörde de ett dundrande ljud långt borta i fjärran och marken började skaka. Det lät som åskans dova muller och det kom närmare. Marken fortsatte att vibrera och ett otäckt, flåsande ljud närmade sig. Det lät som nordanvinden.

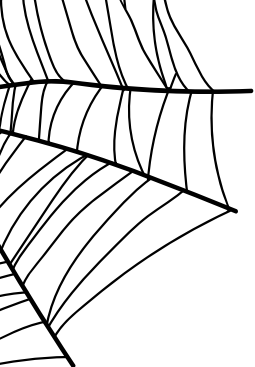
Barnen slutade att leka och såg skrämda på varandra. Vad skulle de ta sig till?

Det var lång väg hem att springa över mossen men i närheten fanns en grotta. Det var en djup öppning i berg- väggen som de skulle kunna krypa in och gömma sig i.

Plötsligt fick de syn på Stållo som kom nerför fjällbranten med stora, tunga steg. Han var flera meter lång, stor och tjock med långt tovtigt hår. I handen hade han en stenklubba som han slog ihjäl små barn med för att sedan äta upp dem.

Några av barnen började gråta och alla var vettskrämda! De tog varandras händer och började springa så fort de kunde mot klipporna. Bakom sig hörde de Stållos steg närma sig. Han var klumpig och stånkade fram med stora, tunga, långa kliv på sina håriga fötter utan skor. Barnen hoppade upp till klippskrevan, kröp in och gömde sig längst in i grottan.

Där satt de tätt intill varandra alldeles blickstilla och försökte hålla andan för att inte ge några ljud ifrån sig. De hörde hur de tunga stegen hela tiden närmade sig. Stållo stannade utanför

deras gömställe och tittade rakt på öppningen i bergväggen. Han flämtade högt och de kände hans äckliga andedräkt som en stinkande vindpust inne i grottan.

Nu trodde barnen att deras sista stund var kommen, men ingenting hände. Efter en stund hörde de hur Stállo lufsade därifrån och snart blev det alldeles tyst.

Till slut vågade barnen kika fram och då fick de se vem som hade lurat Stállo! Spindeln hade vävt ett nät framför grottöppningen.

När Stállo såg spindelnätet så trodde han inte att barnen kunde ha gömt sig där, för så fort kan väl ingen spindel väva sitt nät? Spindeln hade räddat dem!

Försiktigt lyfte barnen bort spindelnätet och kröp ut. De hoppade ner på marken och sprang hem till kåtan så fort de kunde.

Det var så spindeln blev ett heligt djur!

Man får aldrig slå ihjäl eller trampa på en spindel. Om man gör det så betyder det olycka. Men om man hittar en spindel som behöver hjälp och försiktigt bär ut den i naturen så kommer den att föra lycka med sig!

Berättelsen kommer från den samiska mytologin som finns levande bland oss samer.

English

When the Spider saved the children from Stállo

Once upon a time some children were playing in the forest. The games had led them away from their goahti at home. Suddenly they heard a thundering sound from afar and the ground started shaking. It was a deep rumble like thunder and it was drawing closer. The ground continued to shake and a scary, wheezing sound came closer. It sounded like the north wind.

The children stopped playing and looked at each other with fright. What were they to do?

It was a long way home, running across the bog, but there was a cave close by. It was a deep crevice in the face of the cliff where they could crawl in and hide.

Suddenly they spotted Stállo coming down the mountain slope with large, heavy strides. He was several meters tall, big and fat with long, tangly hair. In his hand, he held a stone mace which he used to bludgeon little children so he could eat them.

Some of the children started crying and they were all terrified! They held each other's hands and started running as fast as they could towards the cliffs. Behind them, they could hear Stállo's steps getting closer. He moved clumsily, puffing as he ran with long, heavy strides on bare, hairy feet.

The children jumped up to the crevice, crawled in and hid in the cave. There they sat, huddled together perfectly still

and trying to hold their breath, not to make any sounds. They heard the heavy steps getting closer all the time. Stállo stopped outside their hiding place and looked straight at the opening in the cliff face. He panted loudly and they could feel his nasty breath like a stinking gust of wind inside the cave.

The children thought that their last moment had come, but nothing happened. After a while, they heard how Stállo lumbered away. Soon everything was quiet.

Finally, the children dared to peek out of the cave. That was when they found out who had tricked Stállo! The spider had woven a web in front of the cave. When Stállo saw the web, he couldn't think that the children were hidden inside, because surely no spider can spin a web that fast? The spider had saved them!

Gently, the children removed the spider's web and crept out. They jumped to the ground and ran home to their goahti as fast as they could.

This was how the spider became a sacred animal!

One must never kill or trample a spider. Doing that brings bad luck. However, if you find a spider that needs help, and carry it carefully outside it will bring luck!

The story comes from the Sami mythology that lives among us Sami.

Vardagshandbok – tre generationer är framtagen av barn och vuxna i tre generationer. Boken innehåller 14 avsnitt, vilka lyfter urfolkens traditionella kulturarv från barnperspektiv. Berättelserna är skrivna i dialogform och handlar om vardagsvanor, rutiner, traditioner från då – till nutidens erfarenheter från åtta årtider.

Berättelserna är skrivna på tre språk; sydsamiska, svenska och engelska.

